פרשת יתרו
תשפ"ו
- גליון 81 -

מעובד מתוך שעורי הרב יצחק שפירא
ראש ישיבת עוד יוסף חי

מעמקים

5
חוקי האו"ם - עצה פרקטית למשה רבינו

9
כיצד הבטחון פועל במציאות?

15
מה כ"ב גרוע בלחפש את המקומות העמוקים בנפש?

לשאלות, הערות, ולקבלת העלון
shiurimshapira@gmail.com

או בטלפון - יוסף חיים
053.724.6111

אנו מזכירים שקיים פורום דיונים
בנושאי השיעורים, להצטרפות
לפורום יש לשלוח בקשה למייל
המופיע למעלה

לשמיעת השיעורים בקול הלשון
073.371.8149

תוכן עניינים

מעמיקים בפרשה

להוריד את ה' אלינו! 5

מעמיקים בחסידות

כח הבטחון בה' 9

מעמיקים בנפש

תשובת השובבי"ם (1) 15

מעמיקים בצדיקים

אהבת ישראל ועין טובה 26

שו"ת ממעמקים

קבלת עול ועצמאות 30

לקבלת עדכונים על השיעורים התקשר ליוסף חיים 053-7246111

השיעור השבועי

השיעור השבועי של הרב יצחק שפירא יום א | 21:30 | רח' הרב צבי יהודה 18 | דירה 4 | ירושלים

אנו כיהודים, מאמינים שה' מהוה את העולם מאין ליש כל רגע מחדש. כאשר ה' מהווה את העולם מאין ליש, בעומק של המציאות הוא נמצא ונוכח כל הזמן. במעמקים של הנפש ושל הבריאה כולה הקב"ה שוכן, מחכה ומצפה שנחשוף ונגלה אותו. אם רק נעמיק מספיק בכל פרט, נוכל למצוא ולהרגיש את הקב"ה.

כיצד אנו עושים זאת? אם נאמץ את זווית ההסתכלות של ה' על העולם נגלה שהמציאות אינה כה אטומה, אלא כל כולה בעצם ביטוי של ה' במציאות שכביכול מרגישה נפרדת ממנו.

בחוברת שלפניכם ישנם מאמרים בחסידות בנגלה ובתורת הנפש. המאמרים לא מוגהים על ידי הרב, אך מנסים לשמור על הסגנון והעומק של שיעוריו. ההתבוננויות בדרך החסידות על נושאים שונים בתורתנו הקדושה מגלה עומק לפנים מעומק, וחיבור חזק של התורה לחיים האישיים שלנו.

אז קדימה, אתם מוזמנים לצלול איתנו... למעמקים

מעמיקים בפרשה

מאירים עיניים בפרשת השבוע

להוריד את ה' אלינו!

בפרשתנו יתרו מגיע למדבר לגמרי מחוץ לכל הניסים האלוקיים שהיו במצרים, ומתחיל לייעץ למשה רבנו עצות. מה הוויכוח בין יתרו למשה, ולמה בכל זאת משה מקבל את עצתו? האם יש קשר להסכמים הבינלאומיים וללחץ שהגויים מפעילים על ישראל?

בפרשת השבוע האירוע המרכזי הוא מעמד הר סיני. לפני כן עוסקת הפרשה ביתרו חותן משה, ובעצה שהוא נותן לעם ישראל. יתרו מגיע כגוי מחוץ לעם ישראל, ומיד הוא מתחיל לומר למשה כיצד עליו לנהל את מערכת המשפט, ומשה מקבל את עצתו. מדוע משה מקבל את עצתו של יתרו? ומדוע פרשה זו מגיעה קודם למתן תורה?

אם נתבונן בפרטי הפסוקים, נשים לב שיש שוני והבדל בין העצה שיתרו נותן, לבין התפיסה של משה את תפקידה של מערכת המשפט. הבדל זה מתבטא גם כאשר משה מיישם את עצותיו של יתרו.

✦ פרקטיקה מול נוכחות ה'

הבדל ראשון: כאשר יתרו רואה כיצד משה דן את העם, הוא שואל את משה - מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב.

יתרו אומר למשה - אתה לא יכול לפסוק את כל הדינים לבדך, ולהצליח לשפוט את כל העם. משה שומע את טענתו של יתרו ועונה לו: ויאמר משה לחתנו כי יבא אלי

העם לדרש אלקים. כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי האלקים ואת תורתיו.

משה אומר ליתרו שהעם רוצה לדעת מה ה' אומר, לכם הם באים אליו והוא אומר להם מהו רצון ה'. בעומק יותר משה טוען שכל המציאות כל המריבות והדינים שיש בין אנשים מתרחשים בהשגחה פרטית, כדי שיהיה עוד מקרים במציאות אליהם ה' מתייחס. משה אומר 'ושפטתי בין איש ובין רעהו' ועל ידי זה 'והודעתי את חוקי האלקים ואת תורתו'. כלומר: כל זה שהם באים לדין זה כדי שאני אוכל להורות את משפט ה'. משה טוען שגם האנשים עצמם הבאים לפניו לדין, בפנימיות מה שמעניין אותם זה בעיקר מה ה' יגיד, ופחות מעניינת אותם השאלנ של מי יהיה הכסף לבסוף. כמו שהוא אומר 'כי יבא אלי העם לדרוש אלקים', כלומר: העם מחפש את דבר ה'.

יתרו חושב שהעיקר הוא שהעם יצליח להתנהל נכון, כך שאם משה הוא זה שעומד לבדו במרכז, העם לא יוכל להחזיק מעמד. אולם משה כביכול טוען כלפיו שהעיקר זה מה ה' יגיד על המציאות, ולכן משה - המביא את דבר ה' לעולם - הוא היחיד שיכול לשפוט את העם.

הבדל נוסף בין גישתו של יתרו לבין גישתו של משה: יתרו אומר למשה 'הדבר הגדול יביאו אליך' ואילו כאשר משה מקיים את דבריו, אנו רואים שכתוב ש'את הדבר הקשה יביאון אל משה'. יתרו טוען שכאשר יש 'תיקים' כבדים שהדיון בהם הוא על הרבה כסף או השלכות משמעותיות אחרות, משה הוא זה שצריך להכריע. אך משה עונה לו שהשאלה היא האם קל או קשה לדעת מה ה' רוצה שיהיה הדין במקרה כזה, ובשאלה הזו תלויה ההתערבות של משה בדיון.

יתרו הוא אדם פרקטי הוא דואג שהמערכת תעבוד כמו שצריך, ואילו משה מחפש את הנוכחות של ה'. אם כך, מדוע משה מקבל את מה שיתרו אומר, הרי לפי מה שמשה רוצה הכי מתבקש שהכל ישב עליו כי הוא זה שיכול להודיע לעם את חוקי האלקים ואת תורותיו?

✦ גילוי אלוקות בעולם התחתון

כפי שנכתב משה מקבל את עצתו של יתרו אך עם שינויים קלים. שוב המקרה הוא מיוחד מאד, מגיע גוי שמבין בפרקטיקה ובא ואומר למשה שהוא צריך לנהל את מערכת המשפט בצורה טובה יותר. משה שומע את יתרו ודווקא בגלל שהוא מגיע מהעולם החיצון ובגלל שהוא מדבר בצורה פרקטית, הוא מקבל את עצתו. באמת מה שמעניין את משה זה שיהיה גילוי אלוקות בעולם הזה התחתון. כאשר מגיע

מישהו שמייצג בצורה חזקה את הגשמיות של העולם ואומר לו שזה פשוט לא עובד, משה מבין שמשהו צריך להשתנות. אם משה רוצה שה' יתגלה במציאות הגשמית, הוא צריך לרדת יותר למטה, כדי שה' יתגלה בעולם הזה כמו שהוא. משה מקבל את העצה של יתרו כי הוא מבין שהאלוקות צריכה להתגלות במקום יותר תחתון מהמקום אליו הוא מצליח לבדו להוריד את גילוי ה'.

גם כאשר יתרו מציע את העצה הוא מתנה זאת באישור מה', כמו שכתוב 'אם את הדבר הזה תעשה וצוך אלקים ויכלת עמוד'. גם יתרו רוצה שהמציאות תהיה כלי לגילוי של ה', אבל הוא מגיע מצד המציאות ויודע מה יכול להיות באמת כלי לגילוי ה', ומה לא יהיה מספיק כלי וממילא לא יהיה גילוי אמיתי.

הפתרון המוצע הוא שיהיו דיינים שהם שרי חמישים ושרי עשרות, כלומר שיהיו אנשים נוספים שיגידו מה ה' אומר, גם אם הם לא עומדים בקשר ישיר עם ה' ושומעים ממנו את רצונו. ה' רוצה שגם דרך אנשים פשוטים יותר הוא יוכל להתגלות, שהמציאות כמו שהיא רחוקה יותר מה', גם שם היא תבטא אלוקות.

מדברנו עולה שמעשה יתרו קודם למתן תורה, כיוון שהוא הכנה אליו. כאשר האלקות מתגלה במציאות תחתונה יותר וגם מקומות רחוקים יותר הופכים להיות כלי לאלקות, ה' יכול להתגלות בלי הסתרים במתן תורה.

✦ יתרו בימינו – האו"ם

גם בימינו אנו יכולים לראות שיש גויים שאומרים ליהודים כל הזמן כיצד הם צריכים להתנהל. האו"ם כל הזמן אומר ליהודים, שהם לא בסדר שהם אומרים ועושים דברים כאלו ואחרים.

לצערנו, בשונה מיתרו, הכוחות הפועלים באו"ם, לא מעוניינים לעזור לעם ישראל אלא להיפך... ובכל זאת עם ישראל הרבה פעמים מקשיב להם, ופועל לפי גחמותיהם במידה כזו או אחרת. המדינה שהכי רגישה להחלטות האו"ם היא מדינת ישראל, כתוצאה מכך יש הכי הרבה החלטות של האו"ם כלפיה, באין ערוך למדינות אחרות.

צריך לשים לב שיש הבדל מהותי בין איך שהיהודים מתייחסים לחוקים הבינלאומיים, לבין איך שהגויים מתייחסים אליהם. הגויים רוצים שיהיה מערכת איזונים והסכמים טקטיים, שירסנו את הכוחניות שיש בעולם. בזה הגויים דומים ליתרו בפרשתנו, הם חושבים פרקטית מה יעזור לקיום המערכת. היהודים לעומת זאת מאמינים בחוקים אלו כאילו הם מוסר אמיתי וערכי, ולכן הם מתאבדים על

מוסר בהזדמנויות שונות. היהודים, כמשה רבנו, מעוניינים בתורה שמגיעה מלמעלה, לצערנו הם מתייחסים להסכמים פרקטיים כאל תורה משמיים. (יהודים אלו לא מבינים מה הצורך שלהם בתורה מן השמיים, ולכן הם מחפשים את התורה במקומות לא נכונים...)

בכל זאת כיוון שהגויים נהנים להגיד ליהודים מה הם צריכים לעשות והיהודים נהנים להתייחס ברצינות למה שהגויים טוענים, מתרחש במציאות תהליך מעניין. כיוון שעם ישראל מתייחס להסכמים בינלאומיים כאל מוסר, כל העולם עסוק כעת בשאלה מה מוסרי לעשות ומה לא מוסרי לעשות. כאשר אנשים עסוקים בלחשוב מה מוסרי ומה לא מוסרי, זה משפיע גם עליהם וממילא הם נהיים קצת יותר מוסריים.

בעצם יוצא משהו מעניין, יש יהודים שמאמינים שיש גילוי אלוקות בעולם, והם מקשיבים לתורת ה'. סביבם יש יהודים שלא מספיק מאמינים בה', אבל בתוכם הם מאמינים בני מאמינים ולכן הם מתייחסים להסכמי האו"ם כאל חוקים מוסריים. סביבם מתאגדים כל האומות להגיד להם, בגלל שנאת ישראל, מה מוסרי ומה לא וממילא הם מתעדנים.

כיום תהליך זה נעשה בצורה מעוותת. היהודים הם אלו שאמורים להגיד בגאון מהו דבר ה', כמו שכתוב 'כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים'. במקום זאת הגויים הם אלו שאומרים מה 'מוסרי', ואילו היהודים הם אלו שמקשיבים. אף על פי כן בדרך ממילא המציאות התחתונה נהיית קצת יותר מתוקנת, וקצת יותר קרובה לאלוקות. גם תיקון ממילאי זה הופך את המציאות המאד תחתונה להיות קצת יותר כלי לגילוי ה'.

שנזכה שהמציאות כולה תהיה כלי לגילוי ה', כך שהוא יתגלה אלינו בלי שום הסתרים ומסכים.

מעמיקים יחד

יש לכם שאלה על הכתוב במאמר? רוצים לשתף בחידוש הקשור אליו?

פורום "ממעמקים" לעובדי השם - המקום להרחיב ולדון בשיעורי הרב

להצטרפות שלחו מייל ל shiurimshapira@gmail.com

מעמיקים בחסידות

כח הבטחון בה'

בעקבות השיעור בחנוכה בו הרב דיבר על מדת הבטחון בה' (טרם פורסם, ובע"ה יראה אור בקרוב), הרב העביר שני שיעורים נוספים בנושא. השיעור השני (שניתן ביום טו בטבת) פורסם בגליון 79, ובו דובר באריכות על היחס בין בטחון ליראה, על כך שבמדה בה האדם בוטח בה' הוא צריך גם להיות ביראה שהכל בידי שמיים". כאן אנו מפרסמים את השיעור הראשון (שניתן ביום ח' בטבת) בו הרב דיבר על עצם כח הבטחון לפעול במציאות. כפי שאתם יכולים לראות, מהלך השיעור עצמו היה קצר יחסית, שאר השיעור היה דיונים חשובים על האמור ועיקרן הובאו בהערות שוליים.

✦ מהות הבטחון - יצירת כלי

כשהרבי מדבר על מדת הבטחון הוא אומר ש"הבטחון עצמו הוא ה'כלי' המביא את ישועת ה' ואת מילוי צרכיו של היהודי"[א], לענייננו נסביר כמו שמסביר ר' אייזיק מהואמיל שהעניין של עשיית כלי הוא יצירת ואקום, דהיינו כח שמושך את הנוכחות האלוקית לתוך המציאות. כאשר אדם נמצא בתנועה של בטחון, זה מושך כביכול את הקב"ה להיות שם ולהיענות לו.[ב] אם אדם משעין את עצמו לגמרי על הקב"ה זה

א. לקוטי שיחות כרך כו שיחה שניה לפרשת בשלח.

ב. ולשון הרבי בלקוטי שיחות שם: "ויש לומר שההסבר לכך הוא: כאשר יהודי מביע בטחון מוחלט בקב"ה, והוא בטוח בפשטות שהקב"ה ייטיב עמו בטוב הנראה והנגלה למרות שאין זה בהתאם לחישובים הטבעיים, הרי עצם הרגשה זו ממשיכה ומביאה מלמעלה את הנהגתו של הקב"ה בדרך של מדה כנגד מדה, שהתורה מודיעה ופוסקת שזוהי מדתו של הקב"ה וה' מטיב עמו בטוב הנראה והנגלה בלי להתחשב כלל בחישובים אם הוא ראוי לכך".

'מפתה'[ג] ו'מזמין' את הקב"ה להראות לו שזה באמת טוב להישען עליו, שבאמת יש כאן על מי להישען (ולפעמים, אם ההזמנה לא היתה טובה, והקב"ה לא רצה לבוא, אז נוצר חלל, ויכול להיות מכך חילול ה', מצד שני, אם הוא כן יבוא - יהיה בכך קידוש ה').

ניתן לכך דוגמא מאד מאד פשוטה: אם הבן שלי נתקע באיזשהו מקום באמצע הלילה ונגמרו האוטובוסים, הוא מזמין מונית, ואומר לנהג "תיקח אותי, ואבא שלי כבר ישלם לך". הילד בעצם בטח באבא שלו, ואם האבא לא מבסוט מזה שיש לילד בטחון בו, אז כנראה שהיחסים שם לא מספיק טובים. ברור שחלק ממערכת היחסים בין אבא לבן זה מידת הבטחון. כמובן שהמעשה הזה של הבן בכלל לא מחייב את האבא, האבא יכול להגיד לבן שלו כשהוא יגיע "אני לא מוכן לשלם, תסתדר לבד", אבל האם באמת הוא יעשה את זה? האבא צריך ממש להתאמץ בשביל לעשות לבן שלו דבר כזה. גם בשביל הקב"ה כשיש ליהודי מידת הבטחון בצורה תמימה, הקב"ה צריך להתאמץ בשביל לא לתת לו.

כלומר, מבחינת הרבי אין כאן שאלה פילוסופית[ד], הקב"ה יכול לעשות מה שהוא רוצה, יותר מאשר האבא יכול לעשות מה שהוא רוצה. אבל כמו שהאבא רוצה שהבן שלו יבטח בו כך גם הקב"ה רוצה[ה], וכשבוטחים בו זה מזמין אותו להיענות למה שרוצים.[ו]

ג. כלשון הכתובה במדרש (ילקו"ש יואל רמז תקלג) עה"פ "קחו עמכם דברים" - "בדברים פתיתם אותו בסיני שנאמר 'ויפתוהו בפיהם', וכן בויק"ר כט ד "אשרי העם... שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה" (וראה בחידושי הרי"מ עה"ת, עשרת ימי תשובה בד"ה קחו עמכם דברים)

ד. בד"כ כשדנים על מדת הבטחון נכנסים לסבך לא פשוט, הכי נח להגיד שהבטחון הוא לבטוח שבאופן כללי כל מה שיהיה ה' עושה וזה לטובה, אך בחז"ל ובראשונים לא נראה שזה הפשט (וראה עוד בהערה 14). אלא הפשט הוא שהאדם בוטח שמה שנראה לו טוב הוא אכן יקרה, אך זה מאוד מפתיע מכמה זוויות, גם כי בסופו של דבר יש טבע לעולם; וגם כי לכאורה זה מבטל את כל התורה והמצוות, אדם יכול לעשות חטאים ואחרי זה לבטוח שיהיה טוב, וכך אין שכר ועונש. ועוד כהנה וכהנה קושיות.

ה. שאלה: כלומר הקב"ה רוצה שנהיה באמת ב'תודעת שפע'? הרב: אנחנו מדברים על תקשורת עם הקב"ה, ואם אני מבין נכון מה שמתכוונים כשאומרים 'תודע שפע' הצליל של זה נשמע כמו משהו נוצרי לגמרי. אצל הנוצרים יש המון חמלה וחסד (וראה באריכות בשיעור חי אלול תשפ"ה), מייחסים לא-ל המון אהבה וחסד אנושי. הם מציירים שטוב זה משהו אנושי. כאשר מדובר במשהו אנושי זה הכל "לגרמיה", ממש ג' הקליפות הטמאות (וראה סו"פ א' בתניא, וביאורו ב'נהלך ברגש' החל מעמ' 22), על זה נאמר "חסד לאומים חטאת".

נסביר: כשאני נותן לילד שלי סוכרייה או איזה מתנה, מה שבעיקר נתתי לו זה שיהיה לו 'חוש' בלאהוב לתת, אם מה שהילד מרגיש זה שבעיקר נתתי לו את הסוכריה אז הוא מסכן. אם ילד קטן חושב שכשהוא יהיה אבא גדול תהיה לו שקית של סוכריות והוא יאכל מלא מלא סוכריות, אז משהו השתבש בציור שהאבא צייר לו. מה שהאבא באמת מצייר לו זה שהוא מאד אוהב אותו, והוא גם אוכל סוכריות, אבל העיקר זה שהוא אוהב אותו.

'תודעת שפע' זה להגיד שבעצם אנחנו נהיה גדולים ומבוגרים ונאכל מלא סוכריות.

התודעה הזאת נכנסה חזק לציבור כדי שיהיה אפשר לעשות מזה בדיחה גדולה, יש מצווה לעשות מזה ליצנות. זה סתם יצר הרע עטוף בנייר מאוד מבריק, הכל זה שקר גמור.

ו. שאלה: אם הקב"ה רוצה לעשות לי טוב, אז מה אני עכשיו בא עם איזה בטחון ומחליט להקב"ה מה טוב לי, אני צריך להיות בתמימות. תשובה: אם זה באמת הורס לך את התמימות, אז באמת לא כדאי לעשות את זה. אבל אם יהודי הוא תמים, וכחלק מזה הוא גם בוטח, וזה חלק מהתמימות שלו להיות עם בטחון שהקב"ה עושה, אז כן זה מצויין.

כל הקושיות והספקות והדיונים שיש על מדת הבטחון לא נוגעים ולא מפריעים כאן בכלל, לא באים להגיד שעל ידי מדת הבטחון מכריחים את הקב"ה, לא אומרים שלא יכול להיות שיקרה הפוך ממה שבטחתי, רק רוצים להגיד שיש דבר כזה בעבודת ה', יש דבר כזה לחשוב שיהיה טוב באופן ספציפי מסויים שאני רוצה שיהיה וללכת ולבנות על כך שזה באמת יהיה.[ז] יש מידה כזאת, יש תנועה נפשית כזאת שהיא חלק מעבודת ה', ולכן אפשר ללכת על זה.

הרבי לא אומר שאדם חייב ללכת בבטחון כזה[ח]. לא באים לומר שזו הדרך היחידה בעבודת ה', וגם לא באים לדון כאן מתי זה טוב להשתמש בבטחון ומתי לא, עבור איזה עניין טוב להיות בבטחון ועבור איזה עניין לא[ט]. סך הכל רוצים לומר שיש דבר

ז. "משמעות הבטחון היא שהיהודי בוטח בה' אשר ייטיב עמו בטוב הנראה והנגלה דוקא, כלומר בנוסף לכך שהקב"ה יודע שכך טוב לאדם הרי הבטחון הוא שיהא זה באופן שגם האדם יראה שזוהי טובתו" (לקוטי שיחות שם. וראה עדו באריכות בלקוטי שיחות ח"ג בשלח סעיף ו')

ח. יש מה שהאדם צריך ללכת במידת הבטחון ולדעת שהקב"ה הוא כל יכול והכל לטובה, זה הוא כן חייב. אבל הוא לא חייב לבנות כלי ולחשוב שיהיה משהו מסויים וללכת על זה.

ט. אם לדוגמא אדם בבטחון שהוא יהיה גביר גדול ולא יתן צדקה לאף אחד, ברור שזה קצת מוזר שמידת הבטחון תעבוד כאן (גם כאן יכול להיות שזה יעבוד, אבל זה יהיה קצת מוזר, וגם הבטחון עצמו בדבר הזה הוא קצת מוזר). אבל מצד שני אם בן אדם נמצא באיזה שהיא שליחות, והוא הולך בכל הכוח במסירות נפש בשביל לעזור ליהודים, הוא מתחייב בשם הקב"ה על הרבה התחייבויות, אז זה שפתאום העסק נפתח והצינור פתוח, זה מאוד הגיוני. ואכן, אפשר להיווכח שאצל שלוחים יש המון המון סיפורים של מדת הבטחון, בגלל שהם מוסרים את הנפש והם משקיעים בזה את כל הבטחון בשביל שהקב"ה יעזור להם לעשות עוד יותר.

כמובן שככל שהאדם מסתפק במועט, ברור שמידת הבטחון הופכת להיות יותר כלי שבאמת הקב"ה יותר נוכח בו. כי מידת הבטחון באה להגיד שהקב"ה יכול להתגלות פה, אז אם אתה לא מסתפק במועט, זאת אומרת שלא כ"כ חשוב לך הקב"ה, חשוב לך עוד כל מיני דברים חוץ מהקב"ה. ככל שיותר חשוב לך הקב"ה, אז ממילא הכלי נהיה יותר קשור לזה אז הוא יותר זך. אבל אם אני אומר: "אני רוצה לאכול כמו שצריך, ואיי הקב"ה רוצה שאני ישב ואלמד? שאתפלל? שאעשה חסד עם אנשים? כשאני אגמור את הארוחה אז אני אשמע מה הקב"ה רוצה ממני...", ואחרי זה אני בא להקב"ה אומר לו "תדע אני רוצה שיהיה לי כך וכך, כדי שיהיה לך שם חשוב", או שאחרי זה אני מחליט ללכת בבטחון על משהו, ברור שמשהו כאן לא מסתדר.

שאלה: מדברי הרבי בשיחה (לקוטי שיחות כרך לו, פרשת שמות שיחה א') נראה שכאשר אדם נוהג במדת הבטחון זה תמיד אמור להצליח. הרי הוא אומר שזה גם אם האדם לא ראוי, והוא בכלל לא מגביל את זה. הוא אומר כך: "מכאן למדנו גם הוראה למעשה בפועל: כשאדם פוגע במניעות ועיכובים על שמירת התורה ומצוות, עליו לדעת, שביטול מניעות ועיכובים אלו תלוי בו ובהנהגתו. דאם יש לו בטחון גמור בהשם, שהוא ית' יעזור שיהי' טוב, עד שהוא במנוחה גמורה בלי שום דאגה כלל [וכמובן, ביחד עם זה, עושה כל התלוי בו בדרך הטבע לבטל מניעות הללו] – הרי הובטחנו "טראַכט גוט וועט זיין גוט" (=חשוב טוב - יהיה טוב), שכן יהי' לפועל, שיתבטלו כל המניעות ועיכובים, וטוב יהי' לו בפועל ממש, בטוב הנראה והנגלה, לעיני בשר, למטה מעשרה טפחים".

הרב: הרבי בכוונה מדבר שם על שמירת תורה ומצוות, ועוד מסייג שם שכמובן שהוא עושה כל התלוי בו בדרך הטבע לבטל את המניעות. וכשהרבי מדבר על עניינים אישיים של האדם שהם לא דווקא תורה ומצוות הרבי גם כותב שם "וזהו תוכן הציווי "בטח בה'" (וכיו"ב) – שהאדם צריך להשליך את יהבו על הקב"ה שייטיב לו בטוב הנראה והנגלה, וכאשר הוא סומך אך ורק על הקב"ה לבד (מבלי לעשות חשבונות, אם אפשר לו להנצל כו'), אז**ההנהגה עמו מלמעלה הוא מדה כנגד מדה**, שהקב"ה שומר עליו ומרחם עליו גם אם ע"פ חשבון אינו ראוי לכך שיהי' טוב לו בטוב הנראה והנגלה דוקא". "מדה כנגד מדה" היינו שזה תלוי כמה אתה בוטח, זאת אומרת שאם זה לא הלך אז אני אגיד שכנראה לא מספיק בטחת. כמובן שזה לא מרוקן את כל המשמעות של בטחון וגורם שלא תהיה למידה הזאת שום נפקא מינא במציאות, אלא זה בא להגיד שלהשתמש רק במדת הבטחון זה כמו להחזיק סיר מאוד גדול וכבד רק ביד אחד. אם אתה עושה גם השתדלות וגם חסד וגם מתפלל וגם מסתפק במועט אז אתה באמת מחזיק את סיר בצורה פשוטה, אבל אם אתה

כזה מידת הבטחון, שהאדם בוטח בטוב מסויים שיקרה. כמו שיש דבר כזה תפילה יש דבר כזה מידת הבטחון, וזה עובד, וזה נכון לעשות את זה, ורוצים שאתה תעשה את זה, וזה טוב לעשות את זה.

✦ להיות מציאותי

זה לא איזה עבודה שמישהו ממציא, זה מעשים בכל יום, ברוך ה' ישנם הרבה יהודים שמרגישים שהם צריכים ללכת במדת הבטחון והם הולכים על דברים בצורה כזאת שהם באמת בונים כלי, ואכן הקב"ה לא מאכזב אותם.

יש על כך הרבה סיפורים, שאי אפשר לומר עליהם שהם "לא מעלמא הדין", כי הם ממש "מעלמא הדין", שהרי יש בלי סוף סיפורים כאלה, כל הזמן אפשר לשמוע עוד ועוד סיפורים על אנשים שהולכים על מדת הבטחון ופשוט לא יאומן מה שהקב"ה נותן להם. אחרי ששומעים כל כך הרבה סיפורים כאלה זה באמת מוזר להגיד שאין דבר כזה בטחון שיהיה טוב ספציפי'. מי שאומר שבטחון זה רק לחשוב שבאופן כללי יהיה טוב ולא לבטוח בטוב מסויים - הוא פשוט לא ריאלי, הוא לא מכיר מה קורה בעולם.[א] כדי להכחיש את זה צריך ממש לתרץ כל כך הרבה תירוצים דחוקים[ב] בשביל להסביר כל כך הרבה מציאויות מוזרות.[ג] אני לא אומר את זה כהוכחה לוגית

אומר "לא, אני רוצה שיהיה לי רווחה, ואני גם לא רוצה להתפלל אני רוצה לעבוד רק עם מידת הביטחון", אז אם אתה רוצ להחזיק את הסיר בצורה כזאת אתה צריך להחזיק את זה חזק חזק חזק חזק, אם קצת משהו שמה זז אם יש סטייה הכי קטנה אז ישר הכל נופל... זה באמת מאד קשה להחזיק את הסיר ככה. (אני מבין שיש נטיה בחב"ד ללמוד בצורה כזאת, שהכל מאוד מוחלט, וממילא לא יכול להיות שבמציאות קורה הפוך, ואם קורה הפוך זה זה באמת קושיא על המאמר. כיוון שהכל שם זה שכל, ובשכל הסברות הם מוחלטות, מרוב מוחלטות חושבים שאין מורכבות בכלל - אבל אני חושב שזה לא הפשט, לא כאן ולא בשיחות אחרות).

א. הכמויות של הסיפורים בעניין הזה היא פשוט משהו לא יאומן, זה באמת לא יאומן, פעם זה היה יותר אצל הצדיקים, היום זה ממש אצל כולם. לא יודע מה הסיבה לכך, או שהקב"ה באמת משפיע יותר, או שיש יותר בטחון לאנשים, או שיש יותר אפשרות להדפיס ולפרסם את הסיפורים.

יא. **שאלה:** כל הסיפורים האלה שאתה אומר שזה עבד, מי אמר לך שזה בגלל מידת הבטחון? אולי זה בגלל סיבות אחרות? אולי סם הקב"ה עוזר לאנשים? [תשובה: אתה רואה בסיפורים שזה כל כך אחד על אחד, בדיוק לפי הבטחון, אי אפשר להגיד שזה לא בגלל הבטחון. קשה לספר את הסיפורים האלה בלי להכניס את מדת הבטחון. אמנם באמת יש עוד דברים ביהדות, יש דבר כזה השגחה פרטית, יש דבר כזה תפילה, יש דבר כזה שאדם עושה חסד והקב"ה מחזיר לו במדה כנגד מידה, יש המון דברים, אבל יש גם בטחון.

יב. הרבה פעמים אדם מעדיף לעבוד בצורה עקומה ולהגיד שאין בטחון כזה בגלל שהוא רואה שלו עצמו זה לא הולך. אז אדם צריך להיות בענוה ולקבל ביטוש על כך שאצלו זה לא עובד, ולשים לב שיש לו יצר הרע שגורם לו לא ללכת על בטחון, או שבאמת הוא חושב שזה לא השליחות שלו שהוא לא יודע מה השליחות שלו. אבל לבוא ולהכחיש דבר כזה זה פשוט להכחיש את המציאות הנראית לעיניים.

יג. **שאלה:** הרי יש גם הרבה סיפורים הפוכים, שמישהו נהג במדת הבטחון וזה לא הלך לו, פשוט לא כ"כ מספרים אותם, יש לאנשים אינטרס לספר דווקא את הסיפורים שכן עבדו. **הרב:** אם באמת אומרים שמדת הבטחון מכריחה את הקב"ה אז באמת יש כאן אולי קושיא. אך אנחנו לא אומרים שזה מכריח את הקב"ה ח"ו. אז הגיוני שיהיו סיפורים לכאן וסיפורים לכאן, אבל זה שזה עובד לפעמים זה בוודאי נכון. באמת זה שאלה מצויינת מתי זה עובד ומתי לא, מדוע כאן זה עבד וכאן זה לא עבד. אבל אי אפשר להכחיש את העובדה שזה עובד. זה פשוט לא מציאותי לבוא ולומר שהבטחון לא מושך את ההשגחה האלוקית.

לכך שמדת הבטחון פועלת, אני רק אומר שזה מוזר לבוא ולהגיד "עובדה שזה לא עובד במציאות", כשהמציאות נראית בדיוק מתאימה לזה.

✦ הבדלי הגישות בין החסידות לבין החזו"א

ברור שגם מי שסובר שמידת הבטחון זה רק לחשוב שמה שה' עושה זה טוב, אבל זה לא לבטוח בטוב מסויים - גם הוא בסופו של דבר חושב שהאדם צריך להסתמך לא רק על ההשתדלות שלו אלא גם על ההשגחה של ה', וגם הוא מודה שצדיקים גדולים כן משתמשים במדת הבטחון שלהם גם עבור דברים ספציפיים.[ד]

לכאורה אין בעניין זה כ"כ מחלוקת, ומה שנראה שכן יש איזה ויכוח זה בשאלה האם המדרגות הגבוהות האלה שייכות רק לצדיקים או שהם שייכות גם לאנשים פשוטים (אפשר לומר שהמחלוקת היא האם אנשים פשוטים צריכים ללכת בדרכים גבוהות, ואפשר לומר שהמחלוקת היא האם דרכים גבוהות הם גם דרכים פשוטות- זה אותו דבר בעצם). מאז שהבעש"ט הפיץ את אורו, הוא לימד שגם יהודי פשוט יכול להגיע למדרגות גבוהות. ודוקא מבחינה מסויימת האמונה הפשוטה של היהודי הפשוט היא עוד יותר חזקה (תלמיד

גם לגבי תפילה יכול להיות שאדם מתפלל והמציאות לא השתנתה, זה אומר שתפילה לא עוזרת? (וראה בספר 'נהלך ברגש' עמ' 110 הערה 46 על משל הספינה). יש לנו הרבה טרוניו על הקב"ה, אני יכול לבוא ולהגיד לו "התפללתי יפה, למה אתה לא נותן". גם אותו דבר לגבי לימוד תורה, אני יכול לבוא לקב"ה ולהגיד לו "אני כזה ת"ח איך אתה מתנהג אלי". הטרוניות האלה הם כבר מסורת קדומה, מזמן אבותינו במדבר, זה לא משהו שהתחיל אצל הדור שלנו.

אז באמת אולי אני לא יודע להגיד לך במה כדאי לך לבטוח, זה לא התחום שלי, אני חלש בדברים כאלו, אני לא אדמו"ר שעכשיו יגיד לך על מה כדאי ללכת במידת הבטחון (אך ראה לעיל בהערה 9). אבל אני כן חושב שאני קצת ריאלי, ואני מרגיש שלחשוב שמידת הבטחון לא עובדת, זה פשוט להיות תלוש מהמציאות שקיימת היום, פשוט תלוש, אני רואה את זה בכמויות כאלה שפשוט זה נראה לי הזוי לנסות להכחיש את זה.

יש חברה שלמה שרוצה להכחיש את זה, וגם סתם לבן אדם קשה להודות בזה (כמו שאמרנו בהערה הקודמת) אז הוא מנסה להכחיש את זה. אבל במציאות זה פשוט כל כך מצוי שקשה להכחיש דבר כזה, גם הסיפורים הם כל כך מקוריים שאפילו קשה להמציא סיפורים כאלה, רק הקב"ה יכול להמציא אותם. אני חושב שאני צריך להיות בעל אמונה מאד מאד גדולה בשביל לחשוב שכל הדברים האלה הם מקריים. זה מאוד קשה.

כמובן שאחרי הכל אני לא בא להגיד שאין קושיות, על כל דבר יש קושיות וצריך לתרץ אותם, אבל קודם כל צריך לדעת מה הבסיס, הבסיס הוא שיש דבר כזה מדת הבטחון.

יד. הדמות העיקרית שבה תולים הבנה זו של מדת הבטחון הוא החזון איש, וגם עליו בעצמו יש הרבה סיפורי מופתים שנובעים מכך שנהג במדת הבטחון (ראה לדוגמא בספר שערי אהרן על שו"ע או"ח ח"ג בפתיחת הספר בהנהגות מרן בעל החזו"א, אות קמ"ט), וכן הרבה הדרכות שלו לאנשים ועצות שלו. ואלו דבריו של החזון איש (אמונה ובטחון פ"ב) ""טעות נושנת נתאזרחה בלב רבים במושג 'בטחון'. שם בטחון המשמש למידה מהוללה ועיקרית בפי החסידים, נסתובבה במושג חובה להאמין, בכל המקרה שפוגש האדם והעמידתו בפני עתיד בלתי מוכרע, ושני דרכים בעתיד, אחת טובה ולא שניה, כי בטח יהיה הטוב. ואם מסתפק וחושש על היפוך הטוב הוא מחוסר 'בטחון'. ואין הוראה זו ב'בטחון' נכונה, שכל שלא נתברר בנבואה, אין העתיד מוכרע, כי מי יודע משפטי ה' וגמולותיו ית'? אבל ענין ה'בטחון' ... לזכור שאין המקרה אדוניה (שליט) לנו, ושאין מעצור לה' מלהושיעו... ולהשרות בקרבו (של האדם) את האמת הידועה כי אין כאן... מקרה, רק הכל מאתו ית' בין לטוב ובין למוטב (לרע)" עכ"ל". וכבר העירו רבים על כך שדברים אלו לכאורה סותרים את חז"ל והראשונים ואף את הפסוקים וכתבו שבוודאי אין כוונתו לכלול בדברים אלו את כל מהות מדת הבטחון, אלא כתב דברים חלקיים בלבד (ראה ב'אגרת על הבטחון" (לר"י בלאך), אוצרות המוסר בשער הבטחון ועוד). ובחידושיו לב"ב (סימן ה סקי"ח) כתב "כי השגחתו יתברך הוא לפי מדת הבטחון שאדם משליך יהבו על בוראו יתברך", וכן מבואר בקובץ אגרות החזו"א אגרת קלו, ועוד.

חכם הוא מלא ספקות כרימון, אך ליהודי פשוט הולך בקלות עם אמונה פשוטה ובטחון פשוט, הוא אחוז בפשיטות העצמות בלי חכמות). אך יש צדיקים שפחות הלכו בדרך הזאת, אלא יותר הלכו בדרך שבן אדם צריך ללמוד תורה, וככל שבן אדם הוא יותר תלמיד חכם הוא יותר לומד, יותר צדיק, אז הוא יותר יכול ללכת על מדרגות יותר גבוהות.

אז באמת לפי החזון איש זה פחות מצוי שיהודי ילך על מדת הבטחון, כיוון שאם הוא תלמיד חכם אז אומרים לו שהעיקר זה שישב וילמד, לכן לא במקרה מייחסים לחזון איש את המחשבה שאין דבר כזה בטחון כזה, כי כמו שהוא אמר לגבי מידת הענווה, אל תתעסק עכשיו עם מידות, פשוט תשב ותלמד תורה, זה העיקר[טו].

החזון איש תפס שעיקר הקשר עם הקב"ה צריך להיות ע"י קיום התורה והמצוות וממילא הוא לא רצה כ"כ שיהודים יתעסקו עם העניין של בטחון, עדיף שהאדם יהיה מחושבן בלי מידת הבטחון שזה לא יטריד אותו ולא יסית אותו מהמיקוד העיקרי בחיים, אך אצל הבעש"ט העיקר זה שיש קרבה פשוטה.

הבעש"ט רצה לטפח את המידה הזאת כי הוא רצה שאנשים ירגישו שהם קרובים להקב"ה. הוא מרגיש שאם אתה לא מחנך אותם על מידת הבטחון, אתה עושה שהם לא יהיו קרובים להקב"ה, אתה עושה שהם ירגישו מרחק. אך אם אתה אומר להם שהם יכולים ללכת עם מידת הביטחון אתה מייצר קירבה, אתה כל הזמן בדו שיח, אתה בפחד, אתה עומד כל הזמן מול הקב"ה. אך הקשר שלך עם הקב"ה הוא רק על ידי התורה והמצוות, אז התורה היא כאילו עומדת באמצע. עד כדי כך היא עומדת באמצע, שאפילו אם אתה עושה מופת בזכות התורה, זה כאילו אתה כאילו מחזיק את התורה כעומדת באמצע, ואם אתה בא במידת הביטחון, אתה בא להקב"ה ואומר לו "אני בוטח בך שאתה תעשה ככה", ואז זה כמעט לא הולך, ואתה אומר "אבל אני ממשיך", אז אתה כל הזמן אתה במשא ומתן עם הקב"ה.

טו. וראה בשיעור להילולת האר"י תשפ"ה (שבע"ה יראה אור בקרוב) מה שביארנו כיצד שיטה זו נובעת מתוך כתבי האר"י.

צוללים למעמקים

שיעורים נוספים ומרתקים מאת הרב זמינים ב"קול הלשון"

חסידות | פרשת שבוע | כתבי האר"י | תורת הנפש | עבודת השם

חייגו והאזינו 073-371-8149

מעמיקים בנפש

תשובת השובבי"ם (1)

בפעמים הקודמות הוסבר שהתיקון לפגם הברית אינו עצבות וחרטה על החטא, אלא הסחת הדעת והתמסרות לרצון ה' בקיום מצוות בחיות וביחוד בלימוד תורה. בפעם הקודמת הוסבר שעל ידי התבוננות בפנימיות התורה האדם יכול למצוא בתוכו מקום שבו הוא לא רוצה את חשק החיים שבו כל עוד ה' לא רוצה בו, ומחפש שחשק החיים שלו יבטא את ה'חשק' של ה', את "התאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים".

בפעם הזו יובא שלב נוסף בהתבוננות בפנימיות התורה: על ידי התבוננות בפנימיות התורה האדם יכול למצוא בתוכו את המקום בו הוא מחפש להשיב את כל החיים לה', וגם את התשובה שהוא עושה להשיב אל ה'.

כאשר האדם מנסה להחיות את עצמו (בפגם הברית, ובכלל בחיים), ולהרגיש שהוא אחראי על כל מה שקורה, זה יכול להכביד עליו ולתת לו תחושה של בדידות. כאשר האדם מחפש לזקוף את המעשים הטובים שלו ואת החזרה בתשובה שלו לה' – הוא מחפש להשיב את כל המעשים שלו ואת האישיות שלו לה', ולא לחפש להחיות את עצמו.

השבת התשובה לה'

בדרך כלל תשובה פירושה שבחטא האדם מחפש חוויה מסויימת, אבל יש בתוכו מקום עמוק יותר שאותו הוא מחפש לחיות, ולכן הוא רוצה לחזור בתשובה. האדם חש שהחזרה בתשובה אל הקשר עם ה' תחשוף את ה'אני' האמיתי שלו, ואת הקשר העצמי שלו לה', שלעומתו כל המשיכה שלו לחטא תיראה שולית, כמעידה שאיננה

מעידה על הרצון האמיתי של האדם. האדם מרגיש שהוא חי חיים רדודים, והוא מחפש לחזור בתשובה על מנת לגלות את החיים האמיתיים שלו.

✦ המקום העמוק בנפש האדם

אבל בעבירה של פגם הברית האדם לא חש כך. האדם מרגיש שדווקא במעשה החטא הוא הצליח להכניס את כל האישיות שלו, ואין מקום עמוק יותר אליו הוא מחפש להגיע. עיקר שברון הלב מהעבירה הזאת אינו על כך שהאדם לא חי עמוק מספיק, אלא להיפך - שהוא הגיע למקום העמוק ביותר בנפש (על פי התחושה שלו) ולא מצא שם שום דבר. על כן התחושה שה' יכול לסלוח על מעשה כזה - כלומר להתייחס למעשה שהאדם עשה כאל דבר שולי - אינה משחררת את האדם אלא מעיקה עליו. כי אם עליו להתייחס למעשה הזה כשולי, יתברר שאי אפשר באמת להיכנס לשום חוויה עם כל האישיות, וה' כאילו מתעלם מהרצון של האדם שתהיה לו חוויה שהוא נכנס כל כולו לתוכה[טז].

לכן החזרה בתשובה על החטא הזה היא באמת לא להגיד לאדם שיש חוויה עמוקה יותר בנפש שאליה הוא יכול להגיע ולהיכנס כל כולו, אלא כמעט להיפך: חזרה בתשובה כאן פירושה שהאדם ישים לב שגם כאשר הוא נכנס כל כולו לתוך החרטה - כל עוד הוא רוצה בזה זה דמיוני, כי זה בינו לבין עצמו, ורק אם ה' רוצה בזה זה אמיתי. כל החוויות שלו באמת אינן משמעותיות כל עוד הוא הרוצה בהן, ואילו כאשר ה' רוצה בהן הן נהיות אמיתיות. המקום העמוק יותר בנפש של האדם הוא המקום בו הוא אינו מחפש (רק) את החוויה שלו, אלא מחפש להיות קשור לכך שה' ברא אותו ורוצה אותו, וזה מה שמעמיד ועושה את כל הרצונות שלו והמעשים שלו לממשיים[יז].

לאדם ברור שהוא לא ברא את עצמו, וכמו שבשביל לחיות הוא זקוק למישהו שיברא אותו, כך הוא זקוק למישהו שירצה בו ויתן בו אמון. לאדם ברור שבאיזושהי

טז. בכל העבירות שבין האדם למקום האדם מרגיש שהעבירה היא רק בגלל שכך ה' רצה, כלומר ה' אמר לא לעשות משהו מסויים, ולכן המעשה הזה אסור. לכן כאשר ה' סולח על עבירה כזו היא מתפוגגת, שכן הפה שאסר הוא הפה שהתיר. אבל בעבירה שקשורה לפגם הברית האדם מרגיש שהוא השקיע את עצמו במקום שבו הוא מרגיש שהוא מאולץ להיות שקוע בו והוא לא רוצה בו, אך מצד שני הוא לא יכול לוותר על התשוקה הזאת, ואם המעשה הזה מתפוגג בסליחתו של הקדוש ברוך הוא, כביכול ה' מתעלם מחוויה מאוד מהותית לאדם.

ועיין במה שנכתב בפעמים הקודמות, שבמיוחד בפגם הברית העצבות עלולה לגרום לאדם לשקוע יותר בחטא, ולא לעזור לאדם לצאת מהחטא.

יז. אדמו"ר הזקן כותב (תניא פרק ז) שעל עבירות ראוי וצריך לעשות תשובה שהופכת את הזדונות לזכויות, והדרך לעשות זאת היא על ידי שהאדם ירגיש ש"להיות כי עד הנה היתה נפשו בארץ ציה וצלמות היא הסטרא אחרא, ורחוקה מאור פני ה' בתכלית, ולזאת צמאה נפשו ביתר עז מצמאון נפשות הצדיקים". אבל הוא כותב שם שעל הוצאת זרע לבטלה אין צורך בתשובה כזו, אלא די "בתשובה נכונה ובכוונה עצומה בקריאת שמע שעל המיטה כנודע מהאר"י". כלומר עליו לא לחשוב על עצמו ועל המצב שלו, אלא להסיח דעתו מעצמו ולחשוב על ה' (שזה מה שעושים בקריאת שמע).

נקודת זמן הוא נולד ובאיזושהי נקודת זמן הוא ימות, ועל כן כל חוויה שהוא יחווה, גם אם היא תהיה החוויה העמוקה ביותר שהוא יכול להכיר בתוכו, תיראה לו חולפת ולא אמיתית אם ה' לא ירצה בה. המקום הזה, שבו ברור לאדם שהוא לא ברא את עצמו הוא בסיסי ועמוק יותר בנפש מאשר המקום בו האדם מחפש לחוות את עצמו. על כן כל עוד האדם יחוש שחזרה בתשובה זו חוויה שהוא מוליד מתוכו, החוויה הזו תיראה לו רדודה וחלשה, והוא ימשיך להרגיש שהכל דמיון. רק כאשר האדם יבין שה' הוא העושה את החזרה בתשובה שלו לממשית בכך שהוא רוצה בה - רק אז הוא יוכל לחוש שהחזרה בתשובה נוגעת במקום עמוק יותר מהחטא ומעלה אותו מההתעסקות עם עצמו לקשר עם ה'".

✦ לחזור להיות כלול בה'

מובא בספרים שראוי ונצרך לאדם שנכשל בפגם הברית לטבול במקווה טהרה. אחת הכוונות בטבילה במקווה היא שהמים הם מעין משל ודוגמה לה'. העולם היה בלוע במים קודם שנברא והאדם היה טבול במי שפיר בהיותו ברחם אמו, וכך האדם היה בלוע בה' קודם שנולד. כאשר האדם טובל כולו במים הוא מכוון שכשם שהוא היה בלוע בה' קודם שנולד, כך גם לאחר שנולד הוא עדיין כלול במקורו בה', והוא רוצה לחוש שה' הוא החיים שלו והוא המקור שלו[יט].

למעלה נכתב[כ] שכאשר ה' ראה שהעולם טבוע בתוך תאוותיו הוא הביא עליו את המבול, וכאילו הסכים עם בני האדם שהעולם הוא דבר מחוי, שאין בו כלום. אבל לאמיתו של דבר ה' לא רק מחה את העולם, אלא גם כאילו הטביל אותו במעין 'מקווה' ענק. כשם שהאדם מטביל את גופו במקווה על מנת להיוולד מחדש, כך הקדוש ברוך הוא הטביל את מעשי ידיו במקווה על מנת להוליד אותם מחדש.

ההולדה המחודשת נוצרת על ידי זה שהנשמה כביכול עוזבת את הגוף, על מנת להיכנס אליו מחדש לאחר שהוא נטהר. כאשר הנשמה נמצאת בתוך הגוף, הגוף נותן תחושה שהנשמה קיימת בזכותו, בעוד האמת היא שקיומה של הנשמה הוא מכך שה' מחיה אותה והיא חלק ממנו. בסגנון הדברים בהם התנסחנו בספר הזה,

יח. ועיין בדברי ה'ראשית חכמה' (שער הקדושה פרק יז ד"ה "ומורי עליו השלום"), בשם רבו הרמ"ק שבשביל לעשות תשובה על החטא הזה - "צריך לעשות דברים שהם למעלה ממקום התשובה. והטעם כי הפוגם בברית פוגם במוח כי משם נשפע הזרע, והוא פגם ב[ספירת ה]חכמה, ולכן צריך לעשות תשובה למעלה ממקום התשובה שהיא הבינה".

יט. בדרך כלל חזרה בתשובה היא על דרך הפסוק "מים עמוקים עצה בלב איש, ואיש תבונות ידלנה" (משלי כ, ה). כלומר האדם חש שקיים בתוכו מקום עמוק שמקשר אותו לה', והוא צריך לחפש ולמצוא אותו, או לחפש מישהו שיעזור לו למצוא את המקום העמוק הזה. אבל כפי שכתוב למעלה, חזרה בתשובה על פגם הברית היא לא לחפש ולמצוא בנפש מקום עמוק יותר מהחטא, ועל כן היא אינה דומה למים עמוקים שצריך לדלות אותם אלא למים שעל האדם להיכנס לתוכם כל כולו.

כ. בחלק שלא פרסמנו בעלון, וניתן לראותו בחוברת 'תשובה בשמחה' עמודים 65-69.

כאשר האדם חושב שקיום הנשמה הוא מהגוף, הוא מחפש להתחיות מתוכו במקום ממקורו - מה'. טבילת הגוף במים מזכירה לאדם, כאמור, את הזמן שבו הגוף היה טבול במי שפיר. בכך הטבילה מחדשת באדם את ההבנה שהגוף נולד ונוצר על ידי ההורים ועל ידי ה', והוא לא קיים מעצמו. לאחר שהאדם הביא לידי ביטוי את ההבנה שלגוף שלו יש מקור, הנשמה יכולה לחזור ולשכון בגוף, בלי שהגוף יגרום לה לשכוח שה' הוא מקור הקיום שלה.

כך גם במבול ה' הטביל את העולם במים, ועל ידי כך ה' הזכיר לעולם את ההיווצרות שלו, את הזמן שבו היה בלוע במים. על ידי המבול העולם יכול להיזכר גם לאחר בריאתו שהוא לא חי לבד, ולא מתגלגל סתם, אלא הוא חלק מה'. לאחר שהעולם נטהר מהמחשבה שהוא מחיה את עצמו, ה' יכול לברוא אותו מחדש ולהיכנס אליו ולהחיות אותו.

✦ להסתכל מהצד של ה'

כאמור, המקום שבו ברור לאדם שיש לו מקור שמוליד אותו והוא לא חי מעצמו, הוא מקום עמוק ובסיסי בנפש האדם. מקום עמוק יותר מאשר התשוקה של האדם שתהיה לו חוויה שהוא נכנס כל כולו לתוכה. ההבנה הזו עוזרת לאדם לחוש שכל עוד החרטה היא רק חוויה שלו היא מתסכלת אותו, בדיוק כפי שהיצריות שלו מתסכלת אותו. משניהם הוא מתוסכל מאותה הסיבה בדיוק: גם היצריות וגם החרטה משמשים את האדם לחוש את עצמו ואת החוויות שלו, וזה לא מה שהוא מחפש. האדם מחפש שה' ירצה בקיומו יותר ממה שהוא מחפש להחיות את עצמו.

מצד שני, אם האדם מסתכל מהצד של ה', וחושב מה ה' רוצה - ה' רוצה גם את החרטה של האדם, וגם את היצר שבו, שהרי ה' ברא את האדם עם היצר.

כלומר, באופן טבעי האדם מחפש גם ביצריות וגם בחרטה לחוות חוויה טובה ונעימה, ולמרות זאת גם היצריות וגם החרטה גורמים לו לחוש עצוב ומסכן ומתוסכל. הסיבה לכך היא שאף על פי שהאדם מחפש לחוות חוויות נעימות, הוא אינו מוכן להסתפק בזה. המקום בו האדם מחפש שה' ירצה אותו הוא מקום עמוק יותר בנפש מאשר המקום בו הוא מחפש לחוות חוויות נעימות. לכן גם חוויות שנראות לו חוויות נעימות - אם ה' נהנה מהן הן אכן מביאות לו אושר, ואם ה' לא נהנה מהן הן עלולות להביא אותו למפח נפש[כא].

כא. בתחילה האדם חושב שהחילוק הוא בין היצריות לחרטה: שהיצריות אינה טובה ולעומתה החרטה כן טובה. אבל באמת על האדם להבין שלפעמים החרטה היא חלק מהיצריות, ושניהם גם יחד טובים אם ה' רוצה אותם, ולא טובים אם האדם מחפש אותם בתור חוויה נעימה.

באופן טבעי, האדם מתעסק עם היצריות שלו, כי נדמה לו שהיא תביא לו אושר. אבל באמת האושר לא מגיע מהיצריות, שהרי היצריות יכולה להפוך אדם למסכן מבחינה גשמית ורוחנית. האושר שעשוי להיות מהיצריות נובע מכך שה' רוצה ביצריות, שהרי ה' ברא את האדם עם היצר, וכפי שהוסבר בפעם הקודמת.

כך זה גם ביחס לחרטה: באופן טבעי האדם חושב שהאושר שבחרטה מגיע מכך שהוא אדם טוב שרוצה דברים טובים. אבל החרטה גורמת לו גם להרבה עצבות וחוסר חיות, שכן האדם עסוק במציאת אישור בתוכו לכך שהוא אדם טוב. הוא תופס את החרטה כחיפוש אחר המקום העמוק בנפש, חיפוש אחר המקום בו האדם טוב באמת, והחיפוש הזה גורם לו להתכנס לתוך עצמו, כמו בעצבות. כשם שבעצבות האדם מתכנס לתוך עצמו על מנת לחוש שהוא קיים וזה טוב שהוא קיים, כך בחרטה האדם מתכנס לתוך עצמו על מנת לחוש שביסודו הוא טוב. כאשר האדם מתכנס לתוך עצמו הוא חש בודד, כי הוא עסוק בעצמו ולא בקשר עם מי שמחוץ לו, ולכן גם החרטה וגם היצריות הם התעסקות של האדם עם עצמו כמו העצבות. אך האמת היא שהאושר שבחזרה בתשובה לא מגיע מכך שהאדם מתכנס לתוך עצמו, אלא מכך שה' שמח שהאדם שב אליו, ומהידיעה שה' בורא את האדם עם רצונות טובים ועם דחף לחזור בתשובה.

מכאן והלאה ננסה להסביר אילו דגשים צריכים להיות בחזרה בתשובה ובהסתכלות על היצריות, כך שהאדם ירגיש בתוך החרטה, וגם בכך שה' ברא אותו עם יצר, את הנוכחות של ה' יותר מאשר את החוויה שלו.

✦ תן לו משלו

הבעל שם טוב[כב] מקשה על הפסוק "ולך ה' חסד, כי אתה תשלם לאיש כמעשהו"[כג]: אם ה' משלם לאיש על פי מעשיו זה לכאורה מידת הדין, ולמה הכתוב קורא לזה חסד? מסביר הבעל שם טוב שה' משלם לאדם על מעשיו כאילו הוא עשה אותם לבדו, כאשר באמת "אין האיש עושה כלום, אלא כמסייע שאין בו ממש".

ניתן להסביר זאת קצת על פי משל: כאשר אמא אומרת לילד שלה לאסוף את המשחקים שבהם הוא שיחק והילד לא רוצה לאסוף, עומדות בפני האם כמה אפשרויות: היא יכולה לאיים על הילד בעונש או לחילופין להציע לו פרס, היא יכולה להתייאש ולאסוף בעצמה, והיא יכולה לקרוא לילד ולאסוף יחד איתו. באפשרות

כב. כתר שם טוב (הוצאת קהת) אות קצא והלאה.
כג. תהילים סב, יג.

השלישית האמא גם אוספת בעצמה, גם גורמת לילד להתגבר ולהתבגר ולאסוף, וגם נותנת לילד את התחושה שהוא אסף והוא ילד גדול שיודע לאסוף.

כמובן, היה לאמא הרבה יותר קל לאסוף לבד את המשחקים מאשר לאסוף תוך כדי דרבון הילד. אבל אף על פי שבאמת האמא עשתה את כל העבודה, והילד הוא רק מסייע שאין בו ממש, אף על פי כן האמא נותנת שכר לילד כאילו הוא אסף בעצמו, כלומר משבחת אותו ונותנת לו תחושה שהוא אסף בעצמו. למה האמא עושה זאת? כי השאלה אם המשחק ייאסף לא באמת מעניינת אותה. הרבה יותר מעניין אותה שהילד יגדל וידע להיות בתקשורת נכונה עם הסביבה שלו.

כך, אומר הבעל שם טוב, עושה הקדוש ברוך הוא כשיהודי עושה מצווה, ולענייננו חוזר בתשובה: הקדוש ברוך הוא גם ציווה על התשובה, גם נתן לאדם יצר טוב וסביבה טובה שידרבנו אותו וידחפו אותו לחזור בתשובה, גם פותח את שערי השמים לקבל את תשובתו, גם אם המעשים שהאדם עשה הם חמורים ביותר (כמו מעשי מנשה מלך יהודה בזמנו), וגם נותן לאדם בחירה חופשית, כך שהוא יכול לחוש שהוא חזר בתשובה בעצמו. כי את ה' לא מעניין שמעשי המצוות יתרחשו בעולם, אלא שבני האדם יעשו אותם מבחירה. כלומר ה' היה יכול לעשות רוח שתגרום שארבעת המינים יתנענעו לכל הצדדים, אבל זה כמובן לא מעניין אותו. מעניין אותו שהיהודי יהיה קשור לה' ושותף לקדוש ברך הוא במעשה בראשית. כך מפרש הבעל שם טוב את הפסוק "לך ה' חסד, כי אתה תשלם לאיש כמעשהו" - הקדוש ברוך הוא רוצה לתת לאדם תחושה שהוא חלק, ועל כן הוא מצווה עליו לחזור בתשובה, אף על פי שהאדם הוא כמסייע שאין בו ממש[כד].

✦ להשיב את התשובה לה'

כדי שבחזרה בתשובה תורגש הנוכחות של ה', ולא רק החרטה והתסכול של האדם ממנה, נדרשת מהאדם דרישה כפולה, שנראית כסותרת את עצמה: מצד אחד, על האדם להיות מודע לכך שה' מחיה אותו ודוחף אותו ונותן לו כח לחזור בתשובה וגם מקבל את תשובתו, כלומר שה' בעצם עושה הכל כמו שכתוב "השלך על ה' יהבך, והוא יכלכלך" "ובטח עליו והוא יעשה", מצד שני נדרש מהאדם לבחור בזה בבחירה שלו ולהרגיש שמוטל עליו לחזור בתשובה ואף אחד לא יעשה זאת במקומו.

אמנם הדרישה הזו נראית סותרת, אבל היא סותרת רק מצד האדם. האדם הוא נברא, ועל כן הוא לא יכול לתפוס את צורת ההסתכלות של ה' עד הסוף, כמו שכתוב

כד. כל הנושא הזה מבואר באריכות במאמר 'פרק בעבודת ה'' בספר 'לב לדעת' של מו"ר הרב יצחק גינזבורג, ובשיעורים עליו בספר 'מבחר שיעורי התבוננות' חלק כד.

"כי לא מחשבותי מחשבותיכם"[כה]. אבל מצד ה', בורא העולם, אין סתירה. כשם שה' ברא את העולם כחלק ממנו מצד אחד ומצד שני נתן לעולם את התחושה שהוא נפרד ועצמאי, כך ה' גם עושה הכל וגם נותן לאדם את הכח לבחור כחלק מכך שהוא בורא אותו[כו]. חלק מהחזרה בתשובה של האדם היא להחזיר את התשובה עצמה לה'; על האדם להתבונן בכך שאף על פי שעליו מוטלת הזכות והחובה לחזור בתשובה, באמת ה' הוא העושה את החזרה בתשובה.

בדרך כלל האדם נתון בכך שעבודת ה' מוטלת עליו, ועל כן הוא כביכול מתעלם מהצד שה' עושה את הכל, וההתעלמות היא על מנת לשים לב לבחירה החופשית שלו לקיים מצוות[כז]. אבל לפעמים האדם מתעלם באמת (ולא 'כביכול') וההתעלמות הזו גורמת לו לחוש שהוא באמת עושה את הכל ולא ה', ולחוש כבדות. הוא מרגיש כאילו הוא צריך להחיות את עצמו ולא ה' מחיה אותו ונותן לו כח לבחור, והתחושה הזו היא השורש גם לעצבות וגם להתעסקות של האדם עם עצמו. לכן הוא צריך להפסיק להתעלם, ולשים לב שגם כאשר הוא מקיים מצוות באמת ה' עושה הכל, ואף על פי כן אין זה מקטין לו את הבחירה החופשית, אלא להיפך - זה מעצים אותה - כי היכולת שלו לבחור מגיעה מכח זה שה' בוחר לתת לו בחירה חופשית[כח].

כה. ישעיהו נה, ח.

כו. האמירה שהאדם לא יכול לתפוס את הסתירה אבל ה' כן יכול, טעונה הסבר נוסף. שהרי אם האדם באמת לא יכול לתפוס זאת לחלוטין, זה לא עוזר לומר שאצל ה' זה כן נתפס, שהרי זה לא נוגע לאדם כלל, ואם היכולת של ה' להיות נושא הפכים כן נתפסת בחוויה של האדם (בצורה כזו או אחרת) - למה מועילה האמירה שהוא לא יכול לתפוס זאת? הכוונה היא לומר שהאדם יכול להבין שהוא לא יכול להבין, כלומר האדם לא יכול לתפוס את שני ההפכים יחד, למרות שכל אחד מהצדדים הוא יכול לתפוס, וההבנה הזו קושרת אותו לה'. שכן אם האדם מודע לכך שמעצם היותו נברא הוא לא יכול לתפוס את זווית הראיה של ה', הוא מבין שה' כולל אותו והוא לא יכול לכלול את ה', ובעצם ה' אחד ואין מציאות מבלעדיו. אבל אם האדם חושב שכיוון שהוא מבין שחייבים לומר שה' הוא נושא הפכים זה אומר שהוא תופס זאת עד הסוף כמו ה', הוא חושב שהוא יכול לכלול את ה', וממילא הוא נשאר נפרד, ולא יכול לחוש שהוא חלק מה'.

כז. כפי שמספרים על רבי פנחס מקוריץ שאמר שכל תכונה נדרשת לעבודת ה', ואפילו הכפירה דרושה לאדם על מנת שלא לומר לעני שמבקש צדקה "ה' יעזור"...

כח. במשל של הילד והצעצועים האמא יכולה 'לרחם' על הילד, ולאסוף במקומו, ולעזור לו גם בשאר הצרכים שלו: להלביש אותו ולהאכיל אותו וכו'. כאשר האמא ממשיכה לעשות זאת מעבר לגיל הסביר, היא כאילו מנסה להשאיר את הילד בתוכה. כשם שבהיותו עובר הילד היה חלק מהאמא, כך גם עכשיו, לאחר שהילד נולד, האמא רוצה שהוא יישאר חלק ממנה, ולא נותנת לו לגדול ולהיות אישיות עצמאית. לעומת זאת, כאשר האמא דוחפת את הילד לגדול ולדאוג לעצמו (לפי רמתו וגילו) - היא מאפשרת לו לפתח את האישיות שלו.

עושים תשובה - בשמחה!

החומר במדור זה לקוח מתוך החוברת **'תשובה בשמחה'**, העוסקת בנושא קדושה והייחס הנכון ליצר, בשפה השווה לכל נפש!

מחיר מיוחד לימי השובבי"ם: 30 ₪ בלבד

לרכישה: 058-770-1560 **או** באתר ישיבת עוד יוסף חי

בפרט בפגם הברית, שבו גם היצר וגם החרטה מכבידים מאוד על האדם, יש צורך להדגיש את הצד שה' הוא העושה את החזרה בתשובה. על האדם להשיב את התשובה שלו לה', כלומר להיות מודע לכך שכשם שה' נותן לו את כל החיים במתנה, כך הוא נותן לו במתנה גם את החזרה בתשובה שלו.

✦ שתי תפיסות ששתיהן נכונות

כאשר אומרים שה' עושה הכל, אין הכוונה שהאדם לא עושה ולא אמור לעשות. הכוונה היא שעל האדם לעשות כל מה שמוטל עליו, ויחד עם זאת להיות מודע לכך שכל מה שהוא עושה - באמת ה' עושה. המחשבה שאם ה' עושה את הכל האחריות כבר איננה מוטלת על האדם היא מחשבה לא טובה, ועלולה להביא את האדם לחוסר עשיה ולחוסר בחירה.

המחשבה שאם ה' עושה הכל, ממילא עשיית הטוב והבחירה בין טוב לרע אינם מוטלים על האדם, נובעת מהסתכלות על מה שה' עשה בלבד, בלי הסתכלות גם על הרצון שלו[כט]. כדי שהאמונה בה' תגדיל אצל האדם את הבחירה החופשית ותוליד עשייה, על האדם להתייחס לא רק לתוצאה של המעשים של ה', אלא גם למה שה' רצה כאשר הוא ברא את העולם ולמה שהוא רוצה מהעולם עכשיו. אחרת הוא מתעלם מכך שיש את מה שה' רוצה ואת מה שה' אינו רוצה - יש מצוות ויש עבירות. כאשר האדם מתעלם מהרצון של ה' הוא מתייחס לעולם רק כפי שהוא במתכונתו הנוכחית, בלי להתייחס לכך שה' רוצה לשנות אותו, לתקן אותו ולעדן אותו. ממילא האדם מתייחס כך גם לעצמו: הוא רואה שקיימים בתוכו מצד אחד תאוות ויצרים

כאשר הילד יגדל ויהיה נער ובוגר, עליו לשים לב שמעבר לכך שההורים שלו נתנו לו את החיים שלו, הם גם נתנו לו מתנה שאולי גדולה אפילו יותר: הם רצו בבחירה החופשית שלו. הם לא רצו ילד שיישאר חלק מהם ולא יגדל ולא יהיה עצמאי, אלא הם רצו להוליד ילד שיהיה אישיות עצמאית, וזה מה שנותן להם שמחה. כאשר הילד שם לב לזה - הוא מבין שגם הבחירה החופשית שלו וגם האישיות העצמאית שלו הם חלק מהמתנה שההורים שלו נתנו לו. על ידי ההבנה הזו הילד תופס שני קצוות יחד: הוא גם נעשה אישיות עצמאית בעלת יכולת בחירה והחלטה, ויחד עם זה הוא גם נשאר חלק מההורים שלו, והאישיות העצמאית שלו לא גורמת לו להיות נפרד ובודד. השמחה של ההורים בבחירה החופשית של הילד מעצימה אותה, ונותנת לילד להרגיש שדווקא על ידי הבחירות העצמאיות שלו הוא קשור להורים שלו (כפי שאפשר לראות לפעמים, כאשר ההורים לא שמחים בבחירות של צאצאיהם, זה עלול להכביד. אם הורים, למשל, לא שמחים בבן הזוג או בעבודה שהילד שלהם בחר - זה גם מכביד על הילד ומקשה על ההתפתחות שלו, וגם גורם לו לחוש שהבחירה שלו גורמת לו להיות בודד. לעומת זאת, השמחה של ההורים בבחירות של ילדיהם גם מעצימה את הבחירה של הילדים, וגם מאפשרת להם לחוש שהבחירה שלהם לא הופכת אותם לאישיות נפרדת).

אם זה כך בין הורים לילדים, על אחת כמה וכמה זה נכון בין האדם לקדוש ברוך הוא. שכן יחסית לקדוש ברוך הוא ההורים לא מייצרים את הבחירה החופשית של הילד אלא מאפשרים אותה (כשם שגם את יצירת החיים ההורים לא יכולים לעשות, אלא רק להיות שותפים לקדוש ברוך הוא). כאשר הבעל שם טוב אומר שבעשיית המעשה הטוב האדם הוא כ'מסייע שאין בו ממש', הוא לא מתכוון לזלזל בבחירה החופשית אלא להיפך - להעצים אותה. כאשר האדם שם לב שכל המעשים הטובים שלו וכל החזרה בתשובה שלו באים מכחו של ה', הוא מבין כמה ה' שמח בבחירה החופשית של האדם. ה' צמצם את עצמו והסתיר את הנוכחות שלו, על מנת שתתגלה הבחירה החופשית של האדם. כמו שהאמא במשל הסתירה את עצמה ולא גילתה לילד שהיא זאת שאוספת את הצעצועים, על מנת לשמוח בבחירה החופשית שלו.

כט. להעמקה ראה בכתר שם טוב (הוצאת קהת) אות שמח.

ומצד שני מצפון שמרסן אותם, ושני הכחות החזקים הללו מנהלים אותו, ומקטינים אצלו את התחושה שהבחירה שלו היא משמעותית. אבל כאשר האדם שם לב שלא זו בלבד שה' בורא אותו, אלא גם רוצה שהוא יתנהג בצורה מסויימת - האדם מבין שהכחות החזקים שבתוכו לא אמורים להישאר כפי שהם.

עולה מהדברים שכאשר האדם חוזר בתשובה או עושה כל מעשה טוב אחר, הוא יכול להיות נתון באחת משתי תפיסות: הוא יכול להיות נתון בכך שהוא עושה את המעשה והמעשה מוטל עליו לחלוטין, והוא יכול להיות נתון בכך שמצד ה' אף על פי שהאדם רוצה ובוחר ומחליט לעשות זאת - באמת ה' עושה הכל, והוא גם נותן לאדם כח וחשק לעשות זאת וגם מחליט שזהו מעשה טוב. וכיוון ששתי התפיסות נכונות, והאדם לא רוצה להיות נתון רק באחת מהן - הוא תופס זאת פעם כך ופעם כך (בגלל שהוא לא יכול לתפוס את שתיהן כאחת), מתוך ידיעה שאצל ה' שתיהן נכונות כאחד[ל]. שני הצדדים הללו מהווים יחד את החוויה של האדם, והתנועה ביניהם היא דופק החיים. האדם רוצה מצד אחד להרגיש שהוא בוחר והוא רוצה לעשות את מה שהוא עושה, ומצד שני לחוש שיש מי שרוצה בזה מאוד מאוד, יותר ממנו עצמו. כי אם רק האדם רוצה בחיים ובמעשים שלו - החיים והמעשים שלו אינם שווים בעיניו.

מצד אחד האדם רוצה להרגיש שיש לו בחירה חופשית, והוא בוחר ועושה את הדברים המוטלים עליו. אבל יחד עם זה האדם חש שאם הוא הבוחר והוא העושה, הוא צריך לסחוב את הכל על הכתפיים שלו, וזה מלחיץ אותו. האדם מרגיש שאם הוא יצטרך להחליט הכל לבד ולעשות הכל לבד, זה ייראה לו כבד מידי.

מצד שני האדם רוצה לחוש שה' מכוון את כל המעשים, ומכוין את האדם לעשות מעשים טובים. אבל יחד עם זה האדם חושש שאם הוא יתמקד בכך שכל המעשים הטובים של האדם בעצם ה' עשה אותם - הוא לא יוכל לייחס לעצמו את המעשים הטובים, וממילא לא תהיה לו סיבה ומניע לעשות אותם.

כאשר האדם מבין ששני הצדדים נכונים - גם יש לו בחירה חופשית, וגם ה' עושה את הכל - הוא אינו צריך לחשוש משני החששות הללו. הוא יכול גם לעשות את הדברים המוטלים עליו בחשק, מתוך ידיעה שאף אחד לא יעשה אותם במקומו, וגם להרגיש שבעצם הוא לא עשה שום דבר, וממילא המעשים וההחלטות אינם מכבידים עליו.

ל. ועיין באור תורה לרב המגיד פרשת ויצא ד"ה "ותקרא את שמו גד".

✦ תשובה עילאה

כתוב בזוהר שתשובה אינה מועילה על עוון של פגם הברית[לא], וההסבר שמובא לכך בתניא[לב] הוא שאמנם 'תשובה תתאה' (תחתונה) לא יכולה להועיל, אבל 'תשובה עילאה' (עליונה) כן מועילה. תשובה תתאה היא התשובה הרגילה, שבה האדם מצטער על מה שהוא עשה ומקבל על עצמו לא לחזור עוד לכסלה. עד עכשיו הוא התעלם מהציווי של ה', ולא עשה את רצון ה', ומעכשיו הוא מקבל על עצמו לעשות מה שה' אומר. אבל בתשובה כזו האדם לא שם לב שההנחה הפשוטה שלו היא שהמציאות קיימת מצד עצמה, והוא חלק מהמציאות הקיימת. בתשובה עילאה האדם לא מתעסק עם המעשים שלו, אלא בשאלה איך הוא והעולם כולו נראים מזווית הראיה של הקדוש ברוך הוא, כביכול.

כפי שנכתב למעלה, בעבירות של פגם הברית, אם האדם יהיה עסוק במעשים שלו ובצער עליהם, לא רק שהוא לא יצליח לעזוב את החטא, אלא הרבה פעמים להיפך: הצער הוא המשך של העבירה ממש, ולא חלק מתיקון. לכן הזוהר אומר שתשובה תתאה איננה מועילה לעבירות של פגם הברית.

כלומר, היה אפשר לחשוב שכשהזוהר אומר שתשובה אינה מועילה הוא מתכוון לומר שה' אינו מוכן לסלוח, אבל כאן לא מוסבר כך. כאן מוסבר שבתשובה תתאה בלבד האדם נשאר בתוך החטא ואינו מנסה לצאת ממנו, ועל כן תשובה כזאת אכן אינה מועילה, כלומר אינה עוזרת לו לעזוב את החטא[לג].

ה' ברא את העולם יש מאין, וכאשר האדם מקדיש זמן להעמיק בזה, הוא מבין שאם ה' ברא את העולם יש מאין זה אומר שכל העולם הוא חלק מה', וגם האדם עצמו והחיות הגשמית והרוחנית שבו הכל זה חלק מה'. העולם אינו מציאות קיימת מצד עצמה שה' מסתכל עליה ומדריך אותה איך להתנהג, אלא ה' התאווה להיות לו דירה בתחתונים, והתאווה הזו של ה' היא זו שיצרה את העולם, וממילא אין שום דבר בעולם שהוא לא חלק מה'. ההתבוננות בכך שאין שום דבר בעולם שעומד בזכות

לא. חלק א' סב, א, על פי הגרסה שמובאת ב'ראשית חכמה' שער הקדושה פרק יז. אומנם בגרסאות שלפנינו כתוב שם מעין התירוץ שמובא בפנים בשם ספר התניא, שרק תשובה גדולה מועילה לפגם הברית.

לב. אגרת התשובה ד, בשם ה'ראשית חכמה'.

לג. תשובה עילאה באה לידי ביטוי גם בשקיעה בתורה ותפילה ומצוות בחיות, שכן כאשר האדם שקוע בלימוד תורה, למשל, הוא עוזב את עסקיו ומתעסק בצורת ההסתכלות של ה' על העולם, ולא בצורת ההסתכלות הרגילה שלו עצמו. הוא שקוע בסוגיה שאולי לא נוגעת לענייני היום יום שלו, ויכול להיות (וכפי שכתוב בתניא פרק ה) שהמקרה המובא בגמרא לא היה ולא יהיה לעולם. וכפי שהוסבר בפעמים הקודמות שהסחת הדעת לתורה ולמצוות היא מעין מסירות נפש, והתיקון לפגם הברית הוא לימוד תורה.

עצמו, והדבר היחיד שקיים זה הנוכחות של ה' נקראת תשובה עילאה, כלומר האדם משיב את העולם כולו ובעיקר את האישיות שלו אל המקור[לד].

לד. השאלות והסתירות שנוצרות מצורת חשיבה של תשובה עילאה, כמו איך הייחוס של כל המעשים והרצונות של האדם לה' לא סותר את הבחירה החופשית שלו - רק מגלות עד כמה האדם והעולם כלולים בה' לגמרי, ועל כן האדם לא יכול להבין עד הסוף את צורת ההסתכלות של ה', כי הוא לא מסוגל להסתכל על ה' כמו שה' מסתכל על עצמו כביכול. כמו שכתב הרמב"ם (תשובה ה, ה) בנוגע לשאלת הידיעה והבחירה:

> שהקדוש ברוך הוא אינו יודע מידיעה שחוץ ממנו כבני האדם, שהם ודעתם שניים, אלא הוא יתעלה שמו ודעתו אחד, ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בוריו.

כלומר הסתירה בין הידיעה לבחירה מובילה את האדם להעמיק בידיעת ה', וההעמקה הזו היא חלק מהתשובה. אף על פי שבהלכות יסודי התורה הוא כותב שהעניין הזה נועד ללימוד ליחידי סגולה בלבד (ראה פרק ב, הלכה י והלכה יב), הוא חוזר עליו בהלכות תשובה כדבר המיועד לכל, כיון שהחזרה בתשובה לעתים מצריכה התבוננות והעמקה בצורת ההסתכלות של ה' על העולם.

אהבת ישראל ועין טובה

הצדיק רבי אורי מסטרליסק, הנקרא בשם השרף, היה תלמידו של הרב הקדוש רבי שלמה מקרלין. קודם פטירתו של הרב מקרלין אמר לתלמידיו שיסתופפו בצלו של הצדיק רבי מרדכי מנסכיז. קם רבי אורי והלך ברגל לנסכיז. כשנכנס להחדר שבו קבלת הצדיק את פני האורחים ראה שם גביר אחד, שבא להתייעץ עם הרבי בענייני מסחרו ולקבל ברכתו, והצדיק קבלו בסבר פנים יפות, כדרכו בקודש לקבל כן כל אדם, כי עבודתו הגדולה היא באהבת ישראל. הביט רבי אורי בפני הגביר והכיר בו כי לפני זמן לא רב עבר עברה חמורה, רחמנא לצלן. נצטער רבי אורי מאד, והשתומם במחשבתו על הצדיק. והצדיק שהרגיש במחשבותיו של רבי אורי, נגש אליו ואמר לו:

- לך מכאן מהר, מה אתה רוצה פה בחדרי?

הלך רבי אורי בפחי-נפש, עיף ויגע מעמל הדרך, ונכנס לבית המדרש.

כשנפטר הגביר מבית הצדיק, הלך הצדיק לחפש את האורח היקר, רבי אורי, ומצאהו בבית מדרשו. אמר לו הצדיק:

- אף אני, אחי, ידעתי את אשר ידעת. אבל התדע למה זה שלח אותך רבך הקדוש לכאן? למען תדע, כי האיש אשר אין אהבת ישראל תקועה בליבו כל-כך, עד שאפילו רואה הוא באחד שעבר עברה גדולה, יהיה אוהב אותו אהבה

רבה - האיש ההוא לא הגיע לחצי העבודה בעבדות השם יתברך, שכן אם תקרב אותו יעשה בלי ספק תשובה שלימה, אם אינו רשע שאתה מכיר בו שעובר להכעיס.

החריש רבי אורי, והבין את גדולת הצדיק ומדרגתו, וישב אצלו ימים רבים.

(סיפורי חסידים, סיפור 368)

באחת משיחותיו של האדמו"ר הריי"צ ז"ל מליובאויץ', במסיבת שמחת תורה, סיפר להמסובין:

- כשהייתי ילד בן ארבע שנים שאלתי מאבא (הוא אדמו"ר הרש"ב ז"ל)**: למה נברא האדם בשתי עינים ובפה אחד וחוטם אחד?**

שאלני אבא:

- האם אתה יודע אלף-בית?

השבתי הן.

שאלני אבא שוב:

- האם אתה יודע שיש שׂין ויש שׁין, ומה החילוק שביניהן?

והשבתי:

- בשׂין הנקודה היא בצד ימין, ובשׁין - בצד שמאל.

אמר לי אבא:

- לכך הן שתי העינים: יש דברים שצריך להביט עליהם בעין הימנית, ויש דברים שצריך לראותם בעין השמאלית.[לה] **על אדם מישראל צריכים להביט תמיד בעין הימנית, ועל סוכריה וצעצוע - בעין השמאלית.**

ומאותה שעה - סיים הרבי - נשתרש בליבי הכלל, שעל יהודי, יהא מי שיהיה ויהא איך שיהיה, צריכים להביט תמיד בעין יפה.

(סיפורי חסידים, סיפור 370)

בהסתכלות פשוטה, שני הסיפורים שלפנינו באים ללמד עיקרון דומה: יש להסתכל על יהודים בעין טובה ולראות בהם אך ורק את הדברים הטובים והמאירים. אך לאחר העמקה בתוכנם של הסיפורים, ניתן לראות שהם מלמדים אותנו דברים שונים.

לה. [הערת המערכת: על כך שעין ימין רואה זכות ועין שמאל רואה חובה, מצאנו מצאנו מקור קדום לכך בספר אמרי שפר לר"א אבולעפיה חלק המאמרים מאמר ג'; שער ב'.]

נפתח בהבדל פשוט: בסיפור הראשון אומר ר' מרדכי לר' אורי שמי שרואה רק את הפגמים של היהודי לא הגיע לחצי העבודה. דבריו אמנם נאמרים בביקורת, אך מכל מקום עולה מתוכם שראיית החסרונות והפגמים של היהודי נחוצה גם היא לעבודה (כמעט חצי עבודה), ושאי אפשר להסתכל על היהודי בלי שום ביקורת. ואילו בסיפור השני הרבי הרש"ב אומר שעל יהודי מסתכלים רק בעין ימנית, וכלל לא בעין שמאלית.

נתבונן בעומקם של הסיפורים, ומתוך כך יתבהרו גם ההבדלים שביניהם.

נתחיל מהסיפור הראשון: כשאנו עוסקים בייעוץ ומגיע אלינו יהודי עם חסרונות ופגמים, נראה לנו בהסתכלות ראשונה שעלינו לראות את הפגמים שלו ולהתמקד בהם. לשם כך הוא הגיע, כך נראה לנו, כדי שנמצא את החסרונות והכשלונות שלו, ונטפל בהם. אבל ר' אורי מלמד אותנו שעלינו לפתח את אהבת ישראל שלנו כך שנראה כיצד כל החסרונות נובעים מתוך הנשמה הגדולה של היהודי, ומהרצון הפנימי, הכנה והאמיתי שלו לעשות טוב. אם נראה רק את הפגמים שלו, נעשה רק חצי עבודה. אבל אם נראה שכל הפגמים שלו נובעים מתוך רצון טוב ואמיתי, נוכל לגרום לו להוציא את אותו טוב אל הפועל.

למשל, כאשר מגיע לייעוץ יהודי שחושב שהוא המשיח, בהסתכלות ראשונית אנחנו רואים אותו פגום לחלוטין, בטח אם דמיונותיו אלו גרמו לפגיעה ושברון לב של אנשים אחרים. אך עלינו להתבונן אל פנימיותו של היהודי לראות מאין נובעת התחושה הברורה והחזקה שלו - שהוא המשיח.

עלינו לשים לב שהוא מרגיש בתוכו רצון גדול וחזק לטוב, לעשות טוב ושיהיה בעולם רק טוב, ולעומת זאת הוא מרגיש שהמציאות מלאה בקשיים ובאנשים רעים. 'אם כולם היו רוצים טוב כמוני', הוא חושב, 'המציאות הייתה הרבה יותר טובה'. עלינו להתמלא באהבת ישראל גדולה ולהתלהב מגודל הטוב שיש ליהודי בתוכו, להרגיש כמה הטוב הזה אמיתי ויפה בעינינו.

ורק אחרי שאנחנו רואים את המקור הטוב לחסרונותיו, אנחנו יכולים לעזור לו להבין שכשהוא מנסה להוריד את הטוב הזה לתוך המציאות, עליו להתחשב באנשים שסביבו, לראות שגם הם רוצים טוב, ובטח לא לראות אותם כמתנגדים לטוב שלו.

הסיפור הראשון מלמד אותנו שעלינו להכיר בחסרונות של הזולת, אבל לראות את המקור הטוב שלהם.

מכאן נעבור לסיפור השני:

מהי כוונת האדמו"ר הרש"ב שיש להתבונן על יהודים בעין ימנית, ועל צעצוע בעין שמאלית? ניתן לחשוב שכוונת הדברים היא רק בשאלה האם עלינו לראות בדברים שמולנו תופעה חיובית או שלילית. אבל האמת היא שיש בכך משמעות עמוקה יותר: עלינו להסתכל על יהודי כדבר שמעורר את קו הימין שלנו, את הטוב שלנו; ועל צעצוע (ולמי שעבר את גיל ארבע - כל תאווה) כדבר שמעורר בתוכנו את קו השמאל, את הרצון לקחת.

כאשר אנחנו רואים יהודי, אפילו יהודי שזקוק לנו ורוצה שנעזור לו, עלינו לשים לב שהוא מעורר לנו את הרצון לתת, שהוא מעורר בנו את הטוב שלנו. ניתן היה לחשוב שאם מישהו רוצה שאני אתן לו משהו, זה גורם לי להסתכל על העולם כמקום אינטרסנטי, ולרצות גם אני לקחת ולקבל. אבל אם מתבוננים על יהודי באמת, רואים שגם הוא היה רוצה לתת אילו רק הוא היה יכול, וממילא כל חיבור ליהודי מעורר אצלי את הרצון לתת ולהיות טוב יותר.

ולעומת זאת, התאוות, על אף שלעיתים נראה שבאפשרותם לתת לנו רוגע ושלווה, ותחושה שהעולם הוא מקום טוב ונעים, הם באמת מעוררות לנו את המקום האינטרסנטי שלנו שרוצה לחטוף ולקחת.

כאשר מגיע אלינו לייעוץ יהודי, עלינו לשים לב שהוא מעורר את קו הימין שלנו; אבל עלינו גם לשים לב שגם הוא רוצה לתת, שגם מפגש שלו עם יהודי מעורר לו את קו הימין. ומנגד, כשהוא פוגש תאוות הם מעוררות לו את קו השמאל. עלינו להתבונן גם עליו בעין כזאת, וממילא לרצות לפקוח את עיניו, שישים לב לרצון שלו לתת, לקו הימין שלו, ושלא יתפתה ללכת אחרי הדברים שמעוררים לו את קו השמאל.

לכן לפעמים במקום לעודד את המתייעץ אנחנו קצת דוחפים אותו, ופוקחים לו את העיניים לראות את הקלקולים שלו, כי באמת בפנים הוא רוצה להיות שייך רק לטוב.

כעת אנו מבינים שהסיפור השני מלמד אותנו לראות שיהודי מעורר אצלנו אך ורק את קו הימין, את הרצון הפנימי והאמיתי לתת, וביכולתנו לעזור לכל יהודי לראות את העין הימנית שלו, ואת הרצון שלו להיטיב תמיד.

קבלת עול ועצמאות

הרב איציק שואל את התלמידים: האם מו"ר הרב יצחק גינזבורג מחנך את האנשים יותר לקבלת עול או יותר לעצמאות?

האם כשאני רואה את הרב יצחק ורואה לאיפה הוא הגיע - אני חושב שהוא הגיע לשם בגלל שהוא היה בקבלת עול, או שהוא לא היה צריך להיות בקבלת עול בשביל להגיע לאיפה שהוא הגיע?

אחד הרמי"ם: הוא מחנך שתהיה קבלת עול שאני בוחר בה בעצמי, משהו כזה.

הרב: אני חולק על הענין, ואני אגיד את דעתי. רציתי לשמוע את זה ולחלוק...

כשאני משוה את הרב יצחק לאנשים אחרים - הייחודיות שלו בעיני זה הרבה יותר העבדות שלו, מאשר העצמאות שלו. זה ביחס לכל מי שאני מכיר - חוץ מהרבי... העבדות יותר ייחודית לו מאשר העצמאות שלו. כך אני חושב.

✦ מהו בן ומהו עבד?

אסביר את הענין הזה קצת. למה אני חושב שזה יותר ייחודי לו: כשאדמו"ר הזקן רוצה לתת משל ל'בן שנעשה עבד', הוא מדבר על בן שבתחילה גדל אצל ההורים שלו והוא ילד טוב, ו'נעשה עבד' זה כשהוא מתחתן. כשזה המשל, ממילא מובן שהשאלה

היא לא 'עבד של מי הוא' (שהרי אם הוא נשוי הוא עצמאי, והוא לא עבד של אף אחד) אלא מה זה להיות בן ומה זה להיות עבד.

המשל - שכל מי שנשוי יכול להבין את זה יחסית בקלות - הוא שבן זה אחד שההורים שלו משרתים אותו, וממילא יוצא שהבן הוא בן, וההורים הם עבד. כך נראה באופן פשוט. ניתן דוגמא מאד פשוטה: אם אני אבוא באמצע הלילה לאחד מהתלמידים ואגיד לו 'קום, אני רוצה שתשב ותלמד קצת', אז כמעט בטוח שהוא יאמר 'הראש ישיבה השתגע, אני הולך למקום אחר..'. אבל כשהילדים שלי העירו אותי בלילה, פתאום מישהו בא ומעיר אותי באמצע הלילה - ואני קם. העבד-האבא יכול להתעצבן על האדון - אבל הוא כנוע כמו עבד. ולכן אצל אדמו"ר הזקן המשל של 'בן שנעשה עבד' זה פשוט תהליך הגדילה של האדם.

לכן כשאומרים על מישהו האם הוא עצמאי או עבד, השאלה הזו עצמה מטעה. היא חשיבה שלא ייחודית לרב יצחק. הבן - יש לו סביבו הרבה סביבה תומכת, אבל כשהוא גדל אז הוא צריך להיות עצמאי. מה שהוא יעשה - יהיה, ומה שהוא לא יעשה - לא יהיה. לכן הוא עבד. תביא פרנסה - יהיה אוכל, לא תביא פרנסה - לא יהיה אוכל. תקום בלילה - הילד ירגע, לא תקום - הבן שלך יהיה נטוש. זה תלוי בך, אין מה לעשות. זה נקרא שאתה עבד. יוצא שדוקא עצמאות וקבלת עול זה אותו דבר.

אצל הרב יצחק זה משהו ייחודי. אתה רואה שהעצמאות שלו זה בעצם שהוא מבין שהקב"ה נתן לו להיות עצמאי. הקב"ה אמר לו: תעשה מה שאתה רוצה, ובוא נראה מה יצא ממך. הוא מרגיש שכל מה שהוא עושה זה כי הקב"ה רוצה שהוא יהיה עוד יותר עבד, עוד יותר עצמאי בעצם.

כשאנחנו מתפללים בתפילת עמידה - אנחנו מזכירים את דוד המלך פעמיים, אבל אנחנו לא אומרים 'דוד המלך' אלא 'דוד עבדך'. למה הרב יצחק ממש מיוחד בזה, בלהיות עבד? כי בעצם הוא מרגיש שאין שום דבר שמחייב אותו חוץ ממה שהוא יחייב את עצמו.

אצל בן, הרבה מהדברים שהוא עושה זה כי ההורים שלו מחייבים אותו, אז הם אלה שעובדים קשה. אומרים לו - לך לישון בזמן, והוא אין לו חשק, וכו'. כך גם בישיבה - במקום שתתפסו את עצמכם בידיים - מישהו אחר צריך לתפוס אתכם בידיים, כי אתם בן ולא עבד. כך נראה בן.

אבל איך נראה עבד? עבד זה אחד שאם לא יתפוס את עצמו בידיים - זה לא יהיה. הרב יצחק הוא אחד שהעצמאות שלו מתבטאת בעיקר בכך שהקב"ה בא ואומר לו - תפוס את עצמך בידיים...

מכל הדמויות שאני מכיר - אני לא מכיר מישהו אחר ששום דבר לא מחייב אותו חוץ מזה שהקב"ה עומד לו מול העיניים ואומר לו - 'תעשה עם עצמך משהו...'. אז כל פעם הוא צריך להמציא מה הוא עושה. כשאני מסתכל על הרב יצחק - אני רואה דמות שהיא בעיקר עבד, הרבה יותר מאשר בן.

שאלה: אבל זה לא עבד - כי לא אומרים לו מה לעשות.

תשובה: האדון אמר לו לחשוב לבד מה לעשות, זה מה שאמרו לו לעשות... זה אדון יותר קשוח - כי הוא לא בא ואומר מה לעשות... איפה רואים את זה אצל פרעה? בהתחלה נתן להם תבן, ואחר כך לא נתן תבן - תסתדרו לבד. כך ה' הוא אדון מאד קשוח, והוא אומר לבן האדם - תסתדר. אם הבן אדם לא תופס את עצמו - אז היצר הרע יודע לעבוד טוב, ולמצוא טענות מטענות שונות כדי לא לתפוס את עצמך בידיים.

שאלה: ה' אמר לך מה טוב ומה לא טוב!

תשובה: זה כמו שר' לוי יצחק מברדיטשב אמר שאם גן עדן וגיהנם היה כאן בעולם, והיצר הרע היה בספרים - אז הוא יכול להבטיח לקב"ה שכולם היו צדיקים גמורים. אבל מה לעשות שעל גן עדן וגיהנם כתוב בספרים, ותאוות יש בעולם הזה. כך ה' עשה שהוא כתב בספרים, אבל אתה יכול לעשות מה שאתה רוצה. אמנם אם תתאמץ - אתה תדע מה לעשות, אבל צריך הרבה מאמץ כדי לא להשתמש בשכל לעשות הפוך.

✦ עצמאי הוא הכי עבד

כשאני מסתכל על הרב יצחק אני רואה דמות שהיא הרבה יותר עבד מאשר עצמאות, העצמאות היא חלק מהעבדות שלו, הוא מסתכל על העצמאות כעל משהו שהוא הרבה יותר דומה לעבדות.

כמו שהיום מדברים על ההבדל בין שכיר לעצמאי. שכיר בא לעבודה, אומרים לו מה לעשות - והוא הולך. עצמאי צריך לתלוש את עצמו מהמיטה, צריך להגיד לעצמו מה לעשות, לראות האם הוא הרויח הוא הפסיד. במובן הזה - הרב יצחק הוא כמו עצמאי, אבל עצמאי הוא עבד.

במקום להגדיר מחדש את השאלה - אני רוצה להגדיר את התשובה. כשאני מסתכל על הרב יצחק ושואל מה הייחודיות שלו, התשובה היא שהוא מאד נוכח מול זה שהוא אמור להיות עבד של ה'. אפשר לא לראות שזה הצד הכי בולט באישיות שלו, אבל זה רק בגלל היצר הרע. היצר הרע מעדיף שלא נראה כמה שהוא עבד. כי

אז אתה מאד נהנה שאתה יכול לקחת את כל מה שהוא כותב למקום שיגרום שלא תצטרך לעבוד, זה ממש כיף.

✦ אבא שאוכל מלא שוקולד

כיון שהוא עצמאי - אז ממילא הוא משוחרר. ניתן דוגמא: ילד קטן מאד רוצה להיות אבא - כי אבא עושה מה שבא לו... מה הכוונה שאבא עושה מה שבא לו? ילד שרוצה שוקולד או כסף לקנות משהו - צריך לבקש מאבא, אבל אבא יכול לפתוח את הארון ולקחת כמה שוקולדים שהוא רוצה... אבל אם האבא יתחיל לקחת שוקולדים כמה שהוא רוצה כמו הילד הקטן - אז אי אפשר לומר שהוא אבא, הוא לא יצליח להיות אבא.

בתור ילד, זה נחמד לחשוב שאבא יכול לקחת את כל השוקולדים שהוא רוצה. תארו לכם שאדם נהיה אבא, ויכול לעשות מה שהוא רוצה, ואז הוא אומר: עכשיו אני יכול לקחת כמה שוקולדים שאני רוצה. זו בדיוק הנקודה. כשמישהו מצייר שהרב יצחק יותר עצמאי מאשר עבד - אני מרגיש שהוא מצייר אבא שאוכל מלא שוקולדים... כך הוא מצייר את הרב יצחק. כמו אבא שפותח את הארון ואוכל מלא שוקולדים ואומר לילדים - לאבא הכל מותר, לכם אסור...

שאלה: זה לא בכוונה הקב"ה ברא את זה ככה שילד יחשוב ככה?

תשובה: ילד לא באמת חושב את זה על אבא שלו, הוא חושב שהוא רוצה להיות אבא בשטות הזו, אבל לא חושב שאבא שלו כזה שלוקח שוקולדים מהארון. ילד שרואה שאבא שלו לוקח שוקולדים מהארון - זה יראה לו מוזר. מה שילד רואה באבא שלו זה שהוא נהנה לתת לו את השוקולד, יותר מאשר לאכול בעצמו. הוא נהנה להיות עבד של הילד יותר מאשר לאכול שוקולד.

כשאבא נותן לילד שלו משהו - עיקר מה שהילד מקבל מהאבא זה לא את מה שהוא קיבל אלא את ההנאה לתת, זה עיקר מה שהילד מקבל. אם נתתי לילד משהו, וחייכתי ושמחתי לתת לו את זה - עיקר מה שהילד קיבל הוא את החוש, נהייתה לו יותר תחושה וחוויה בנפש של ליהנות מלתת, יותר מאשר ליהנות מלאכול ממתקים.

ואני חושב שכשאני מסתכל על הרב יצחק - צריך לראות ולקבל חוש מהעבדות, יותר מאשר ליהנות מזה שאני עצמאי ויכול לעשות מה שאני רוצה. זה עיקר החוש שצריך לקבל כשרואים את הדמות שלו. וכשמקבלים מהדמות שלו בעיקר את

ההנאה שהוא עצמאי, ואת זה שהוא אומר כאילו מה שבא לו, כל זה עושה שאין לך חוש בעבדות - זה כמו ילד שרואה את אבא שלו אוכל ממתקים בארון.

שאלה: אז למה הרב יצחק מתכוון כשהוא אומר שקבלת עול זה לא הענין שלנו?

תשובה: קבלת עול במובן הפשוט זה שמישהו אחר אומר לנו מה לעשות. היצר הרע שלנו משתמש במושג קבלת עול, הוא בא ואומר לנו: 'אתם יודעים מה זה קבלת עול? זה שמישהו אחר מנצל אתכם, דורך עליכם'. ואז אתה מתקומם - למה שהוא יגיד לי מה לעשות? מה פתאום?

היצר הטוב אומר שקבלת עול זה כמו ילד שגדל. תתחיל להיות עבד ותקום לבד בבוקר. אני צריך להעיר אותך בבוקר? למה? אז למה אני צריך לעשות את זה עד עכשיו? כי אני האבא ואתה הבן. תגדל ותהיה אבא. להבין שזה נקרא קבלת עול - זה מאד מאד חשוב. היצר הרע אומר לנו שקבלת עול זה שמישהו אחר דורך עלי. היצר הטוב - החסידות, מה שהרש"ב"י מסביר מה זה קבלת עול - זה לא שמישהו דורך עליך, אלא שיש לך אדון שאומר לך שיש לך בחירה. ברגע שהוא אומר שיש לך בחירה - זה קבלת עול, אתה עבד, אתה צריך לתפוס את עצמך בידיים.

מבחינתי, מה הייחודיות של החינוך של הרב יצחק? זה שאצלו העצמאות זה עוד יותר עבדות מאשר להיות עבד של מישהו. ולכן כל העצמאות שלו זה פשוט להיות עוד יותר עבד של ה'. החלקים שבהם אני מרגיש קשור אליו, זה החלקים שבהם אני מרגיש שהעבדות אצלו היא הכי גדולה והוא הכי עבד. ככל שאני נקשר אליו אני יותר נקשר לזה שאני עוד יותר רואה את העבדות שלו, מאשר את העצמאות שלו.

ככל שאנשים רואים יותר את העצמאות שלו - כך הם פחות קשורים אליו; ככל שהם רואים את העבדות שלו - כך הם יותר קשורים אליו, בכלליות. אנשים שרואים את העצמאות והיופי - זה יפה מאד, אבל זה עושה שאין קשר. הם גם יכולים להיות עצמאיים, הם משתמשים במה שהוא עושה לצרכם, כמו שהבן משתמש. אז אולי הם בנים, אבל הם פחות עבדים, פחות קשורים. כך אני מרגיש.

✦ ראש מעל המים

אחד הרמי"ם אומר שכשהוא נעשה מנהל הוא מקבל מהרב יצחק חויה שלמרות שיש הרבה דברים לעשות הוא נשאר עם הראש מעל המים.

לו. בהמשך תרס"ו, עליו מבוסס הביאור של 'בן שנעשה עבד'.

הרב: אז למה להיות עם דברים לעשות? תישאר עם ראש בלי מים! תשובה: זה מה שהוא רוצה שאני אעשה.

הרב: וכח והשראה להיות בתוך המים ולעבוד - זה לא ממנו? הוא לא עובד? הוא רק נשאר מעל המים? תשובה: הוא מצליח למרות שיש לו המון דברים.

הרב: אבל אתה מקבל ממנו השראה לזה שיהיו המון דברים? למה הדוגמא שאתה לוקח ממנו זה רק לזה שהוא מעל המים ולא לזה שיש לו הרבה דברים על הראש? למה זה לא דוגמא ממנו - זה שיש לו הרבה דברים על הראש?

אז אצלי הדוגמא היא הפוכה, בדיוק הפוך: עיקר הדוגמא זה שיש לו הרבה דברים על הראש, ומה שמעניין פה זה לא שלמרות שהם קיימים הוא עם ראש מעל המים, אלא שהוא מחליט שלמרות שיש לו ראש מעל המים - הוא כל הזמן יעבוד ויהיה בתוך המים, בדיוק הפוך מאיך שאתה מצייר.

אתה בא ומצייר דמות, ואני אומר שאתה מצייר אותה הפוך. אתה מקבל השראה שלמרות שיש המון דברים שלא קשורים אליו - הוא עם ראש מעל המים. ואני מקבל השראה לזה שיש לו הרבה דברים על הראש, לא לזה שהוא מעל המים.

כשהרב יצחק לומד תורה - הוא כמו עבד. כי רוב האנשים לומדים ממקום מסוים עד מקום אחר, ואז הם למדו והתקדמו. אבל הרב יצחק יושב בבית, וממציא איזה גימטריא, ועובד קשה כדי לקרוא לזה תורה.

נראה לי שצריך השראה מהרב יצחק לא רק לעצמאות במובן של החופש כמו אבא שלוקח שוקולדים מהארון, אלא צריך לקחת ממנו דוגמא להיות אבא שעובד, ונהנה מזה. כשאבא קם לילדים שלו בלילה - הוא לא מרגיש: 'הלואי שהייתי אוכל שוקולדים, ולא שיהיו לי ילדים שבוכים לי בלילה'.

עלון מעמקים ישירות למייל

ניתן לקבל את העלון ישירות למייל להדפסה

לקבלת העלון פנה למייל shiurimshapira@gmail.com

בית המדרש
עוד יוסף חי
בראשות הרב יצחק גינזבורג שליט"א